

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU ANABİLİM DALI

DİN GÖREVLİLERİNİN İSLAMİ FİNANSAL
ARAÇLARA VE KATILIM BANKACILIĞINA BAKIŞ
AÇISI: TRB1 (MALATYA, ELAZIĞ, BİNGÖL,
TUNCELİ) BÖLGESİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR
UYGULAMA

Hazırlayan
Mustafa ARPACIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN

Bingöl – 2019

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU ANABİLİM DALI

DİN GÖREVLİLERİNİN İSLAMİ FİNANSAL
ARAÇLARA VE KATILIM BANKACILIĞINA BAKIŞ
AÇISI: TRB1 (MALATYA, ELAZIĞ, BİNGÖL,
TUNCELİ) BÖLGESİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR
UYGULAMA

Mustafa ARPACIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN

Bingöl – 2019

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iii
TEZ KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. KATILIM BANKALARI VE FAİZ.....	3
2.1. Faiz ve Dinlerin Faize İlişkin Yaklaşımları	3
2.1.1. Faiz Kavramı.....	3
2.1.2. Faizin Tarihçesi.....	3
2.2.3. Dinlerin Faize Yaklaşımları.....	5
2.1.3.1. Musevilikte Faiz.....	5
2.1.3.2. Hristiyanlıkta Faiz.....	6
2.1.3.3. İslamiyet’te Faiz.....	8
2.2. Katılım Bankası Kavramı	10
2.2.1. Katılım Bankası Tanım	10
2.2.2. Katılım Bankalarının Özellikleri	12
2.2.3. Katılım Bankalarının Amaçları.....	14
2.2.3.1. Kâr.....	14
2.2.3.2. Bankacılık Alanına Katkıda Bulunmak, Yatırımı Teşvik Etmek ve Sosyal Adaleti Sağlamak.....	15
2.2.4. Katılım Bankalarının Kanuni Dayanağı	17
2.2.5. Katılı Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri.....	17
2.2.5.1. Dini Nedenler	17
2.2.5.2. Ekonomik Nedenler	18
2.2.5.3. Toplumsal Nedenler	19
2.2.6. Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı.....	20
2.2.6.1. Dünyada Katılım Bankacılığı.....	20
2.2.6.2. Türkiye’de Katılı Bankacılığı	22
2.2.7. Katılım Bankalarının Türk Ekonomisine Katkıları	24

3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	26
3.1. Materyal.....	26
3.2. Evren ve Örneklem.....	26
3.3. Veri Toplama Yöntemi.....	26
3.4. Güvenirlilik.....	26
3.5. Maddelerin Faktör Sonuçları.....	28
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	30
4.1. Katılımcıların tanımlayıcı özellikleri ait bulgular.....	30
4.2. Din Görevlilerinin Katılım Bankacılığı Hakkında Görüşlerinin Öğrenmek Amacıyla Sorulan Sorular.....	31
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	49
KAYNAKÇA.....	52
EKLER.....	55
Ek 1: Anket Formu.....	55
ÖZGEÇMİŞ.....	56

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Din Görevlilerinin İslami Finansal Araçlara ve Katılım Bankacılığına Bakış Açısı: TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) Bölgesi Üzerine Ampirik Bir Uygulama*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

02 /08/ 2019

İmza

Mustafa ARPACIK

TEZ KABUL VE ONAY

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mustafa ARPACIK tarafından hazırlanan *Din Görevlilerinin İslami Finansal Araçlara ve Katılım Bankacılığına Bakış Açısı: TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) Bölgesi Üzerine Ampirik Bir Uygulama* başlıklı bu çalışma, 02/08/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [.....] başarılı bulunarak jürimiz tarafından İslam İktisadı ve Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Adem LEVENT

İmza: .....

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN

İmza: .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Barış ASLAN

İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 02/08/2019 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“*Din Görevlilerinin İslami Finansal Araçlara ve Katılım Bankacılığına Bakış Açısı: TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) Bölgesi Üzerine Ampirik Bir Uygulama*” başlıklı bu çalışmayı hazırlamam sırasında değerli katkılarını benden esirgemeyen hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN’a ve tüm yaşamım boyunca yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

02/08/ 2019

Mustafa ARPACIK

ÖZET

Tezin Başlığı: DİN GÖREVLİLERİNİN İSLAMİ FİNANSAL ARAÇLARA VE KATILIM BANKACILIĞINA BAKIŞ AÇISI: TRB1 (MALATYA, ELAZIĞ, BİNGÖL, TUNCELİ) BÖLGESİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA
Tezin Yazarı: Mustafa ARPACIK
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN
Anabilim Dalı: İslam İktisadı ve Hukuku Anabilim Dalı
Bilim Dalı :
Kabul Tarihi :
Sayfa Sayısı : ix (ön kısım) + 54 (tez) + 2 (ekler)
<p><i>Bu çalışmanın amacı TRB1 bölgesinde görev yapan din görevlilerinin katılım bankacılığına bakış açısına ilişkin sonuçlara ulaşmaktır. Bu amaçla TRB1 Bölgesinde yaşayan din görevlileri arasında örnek kütle seçilmiş bu örnek kütle üzerinde anket tekniği uygulanarak veri toplanmıştır. Bu veriler faktör analizi ile analiz edilmiştir. Yapılan faktör analiz sonucunda 15 değişkenin 3 faktörde toplanması uygun bulunmuştur. Bu faktörler önem sırasına göre göz önünde bulundurularak katılım bankacılığı tercihleri, katılım bankacılığıyla işlem yapma, faize ilişkin işlemler olarak isimlendirilmiştir. Araştırma sonucunda din görevlilerinin demografik özellikleri ile katılım bankacılığına bakış açıları arasında önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Din görevlileri ihtiyaç halinde Katılım Bankalarının tercih edilebileceğini ancak yapılan işlemlerin İslami kurallara uygun olmadığını ve yapılan işlemlerin faizli işlemlere yakın olduğunu belirtmişlerdir. Geleneksel bankaların alternatifi olarak değerlendirilen katılım bankacılığının din görevlileri tarafından yeterince bilinmediği ve İslami finans algılarının zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle katılım bankacılığı konusunda din görevlilerinin bilgilendirilmesi, onların görüşleri alınarak en uygun İslami bankacılık modelinin oluşturulması gerektiği kanaati hasıl olmuştur.</i></p>
Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, İslami Finans, Din Görevlileri, TRB1

ABSTRACT

Title of the Thesis: THE PERSPECTIVE OF RELIGIOUS OFFICERS ON ISLAMIC FINANCIAL INSTRUMENTS AND PARTICIPATION BANKING: AN EMPIRICAL STUDY ON TRB1 (MALATYA, ELAZIĞ, BİNGÖL, TUNCELİ) REGION	
Author	: Mustafa ARPACIK
Supervisor	: Asst. Prof. Yavuz TÜRKAN
Department	: Department of Islamic Economics and Law
Sub-field	:
Date	:
<p><i>The aim of this study is to determine the conclusions about the perspective of religious officials who work in TRB1 region. For this purpose, the sample mass was chosen among those living in TRB1 region and the data were collected by using the survey technique on this sample mass. These data were analyzed by factor analysis and it was found appropriate to collect 15 variables in 3 factors as a result of the factor analysis. These factors are named in the order of importance, taking into account participation banking preferences, transactions with participation banking and transactions related to interest. As a result of the research, significant differences were found between the demographic characteristics of religious officials and their perspectives on participation banking. Religious officials stated that Participation Banks could be preferred if needed, but the transactions were not in accordance with Islamic rules and the transactions were close to interest transactions. It is understood that participation banking, which is considered as an alternative to traditional banks, is not sufficiently known by religious officials and the perception of Islamic finance is weak. For this reason, it has been concluded that religious officials should be informed about participation banking and the most appropriate Islamic banking model ought to be formed by taking their opinions.</i></p>	
Key Words: Participation Banking, Islamic Finance, Religious Officers, TRB1	

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m,	: Adı geçen makale
A.Ş.	: Anonim Şirket
BAFAD	: <i>Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi</i>
BK	: Bakanlar Kurulu'nun
Fak.	: Fakülte
KB	: Katılım Bankası
MENA	: Orta Doęu ve Kuzey Afrika
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
p.	: Page
s.	: Sayfa
TMSF	: Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
vd.	: Ve dięerleri

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklem Grubu	26
Tablo 3.2. Cronbach's Alpha Güvenilirlik Analizi Uygunluk Tablosu	27
Tablo 3.3. Madde Yükleri Faktör Analizi	28
Tablo 4.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri	30
Tablo 4.2. Din Görevlilerinin Katılım Bankacılıkları İle İlgili Görüşleri	31
Tablo 4.3. İllere Göre Din Görevlilerinin Anket Maddelerine Verdiği Cevapların Dağılımı	33
Tablo 4.4. İllere Göre Din Görevlilerinin Maddelere Katılım Düzeyinin Analizi	39
Tablo 4.5. Din Görevlilerinin Medeni Durum Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi	40
Tablo 4.6. Din Görevlilerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi	41
Tablo 4.7. Din Görevlilerinin Branş Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi	42
Tablo 4.8. Din Görevlilerinin Yaş Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi	43
Tablo 4.9. Din Görevlilerinin Medeni Durum Değişkenine Bağlı Boyutların Analizi	43
Tablo 4.10. Din Görevlilerinin Görev Yaptıkları İllere Göre Boyutların Analizi.....	44
Tablo 4.11. Din Görevlilerinin Eğitim Seviyelerine Göre Boyutların Analizi	45
Tablo 4.12. Din Görevlilerinin Yaptıkları Görevlere Göre Boyutların Analizi	46
Tablo 4.13. Din Görevlilerinin Yaş Değişkenine Göre Boyutların Analizi	47
Tablo 4.14. Din Görevlilerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Boyutların Analizi	48

1. GİRİŞ

Faizin haram kılındığı İslami düşünce sisteminin bir ürünü olan katılım bankaları, faiz ödemesi yapmamakta, fon talep edenlere sundukları fonlarda da faiz talep etmemektedirler. Faizsiz bankacılık olarak da adlandırılan katılım bankacılığı, geleneksel bankalar ile aynı türde işlemlerin yapıldığı bankaları ifade etmektedir. Katılım bankacılığında elindeki fonları katılım bankası aracılığıyla ekonomiye sunan fon sahibi parasının karşılığında bir faiz geliri elde etmemektedir. Katılımcı banka fon sahiplerinden topladığı parayı fon talebinde bulunanlara iştirak payı olarak vermekte, fon sahibi de fon talep edenin iştirakine ortak olduğu nispette kazanç payı almaktadır. Yapılan işlemlerde faiz ile ilgili bir kazanç ya da kayıp bulunmamaktadır.

Faiz, dini düşünceye dayanmayan hukuk anlayışında bile pek fazla sıcak bakılan bir konu değildir. Toplum üzerinde ekonomik, ahlaki ve sosyal sorunlara sebep olacağı düşüncesinden hareketle İslam dininde kesinlikle yasaklanan faiz, diğer dinlerde farklı yorumlamalar sebebiyle farklı uygulama alanı bulmuştur.

Bankacılık işlemlerinde faizin olmadığı katılım bankacılığı fikri, petrol ihraç eden Müslüman ülkelerin sermaye birikimlerini batılı bankalarda değerlendirmemeleri, ellerinde tutmalarından dolayı ortaya çıkmıştır. Sermaye birikiminin ülkeler için öneminin anlaşılması ve dini düşüncelerle elindeki sermayeyi ekonomiye dâhil etmeyenlerin mevcudiyeti, İslami esaslara uygun bir bankacılık sisteminin oluşturulmasına yol açmıştır. Türkiye'deki geçmişi daha yeni olmasına rağmen katılım bankaları, Müslüman ülkelerde olduğu kadar, inancı farklı olsa da Müslümanların yaşadıkları ülkeler tarafından da kabullenilmiş ve bankacılık sistemi içerisine dâhil edilmiştir.

Türk Bankacılık sistemine 1985 yılından itibaren dâhil olan Özel Finans Kuruluşları 2005 yılında yapılan düzenleme ile Katılım Bankası adını almıştır. Katılım bankaları İslam inancına uygun olacak şekilde çalışmaktadır. Faizin olmadığı bir sisteme elindeki fonları yatırmak isteyenlerin bu isteklerini yerine getirme fırsatı buldukları katılım bankaları, geleneksel bankaları faiz uygulamalarından dolayı tercih etmeyenler için ellerindeki fonları değerlendirme imkânı sunmaktadır. Katılım bankalarının sunmuş olduğu bankacılık işlemleri geleneksel bankaların sunduğu hizmetlerden farklı değildir. Hatta faizsiz çalışma

imkânını halka sundukları için geleneksel bankaların hizmetlerine göre daha fazla hizmet yelpazesi sunduklarını söylemek de mümkündür. Katılım bankaları bir yandan faizli sisteme parasını yatırmak istemeyen fon sahiplerinin tasarruflarının ekonomiye katılmasını sağlarken, diğer taraftan da yapacakları yeni yatırımlar için kaynak talebinde bulunan fakat faiz ödemek istemeyenlerin tercih ettiği bankacılık sistemidir. Katılım bankalarının fon talep edenlere fonları kullandırma şekilleri de geleneksel bankalara göre farklıdır. Katılım bankalarının kuruluş amaçlarından biri faizsiz olarak çalışmalarını iken diğer önemli amaçları fon talep edenlerin yapacakları yatırımların da İslam inancına uygun alanlara yatırılıyor olmasıdır. Bunu tespit etmek için katılım bankaları fon talep edenlere fonları doğrudan vermeyerek öncelikle yatırım yapılacak olan alanı incelemektedir. Çünkü katılım bankalarının sundukları fonlar ile aslında mevduat sahipleri yapılacak olan yatırıma ortak olmaktadır. Mevduat sahiplerinin, yani ortakların çıkarlarının korunabilmesi için böylesi bir kontrol gerekmektedir. Ayrıca katılım bankaları İslami düşünceye aykırı bir alana yatırım yapılmaması esasını da yerine getirebilmek için yapılacak yatırımları kontrol etmektedir. Bu şekilde yapılan bir kontrol, kaynak israfının ve kötü amaçlı kredi kullanımının önüne geçmekte, banka tarafından verilen fonların doğru ve etkin bir şekilde kullanılıyor olmasını sağlamaktadır. Katılım bankalarının fon kullandırmalarında geleneksel bankalardan ayrıldıkları diğer bir nokta da katılım bankalarının kullandıkları fonları talep edenlere doğrudan vermemesi, yapılacak olan yatırımların faturalandırıldıktan sonra katılım bankası tarafından ödemesinin yapılmasıdır. Bu şekilde bir uygulama ekonomideki kayıt dışılığın önüne geçme konusunda önemlidir. Faturalandırılmamış alımların kayıt altına alınması ekonomideki kaynak kaybının önüne geçmektedir.

İslam dini inancına göre oluşturulmuş katılım bankacılığı ile ilgili din görevlilerin düşüncelerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada öncelikle katılım bankacılığının tanımı, özellikleri, amaçları, kanuni dayanağı, ortaya çıkış nedenleri, dünya ve Türkiye'deki durumu ve katılım bankalarının Türk ekonomisine olan katkıları, daha sonra faiz kavramının tanımı, tarihsel süreç içerisinde toplumun faize bakışı ile Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'te faize yaklaşım ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde de din görevlilerinin katılım bankacılığı hakkındaki görüşleri anketler aracılığıyla belirlenerek, SPSS paket programıyla analizi yapılmıştır.

2. KATILIM BANKALARI VE FAİZ

2.1. Faiz ve Dinlerin Faize İlişkin Yaklaşımları

2.1.1. Faiz Kavramı

Türkçedeki yaygın karşılığı "faiz" olan Arapça **riba** kelimesi sözlükte "fazlalık, nema, artma, çoğalma; yükseğe çıkma; (beden) serpilip gelişme" gibi anlamlara gelir. Arapçada tepelere, düz araziye nispetle daha yüksek oluşları sebebiyle **rabiye**, canlıları besleyip büyütme de **terbiye** denir. Bu sözlük anlamıyla riba, hem bir şeyin kendi içinde bulunan hem de iki şey arasında mukayeseden doğan fazlalığı ifade eder. Kur'an'da riba kelimesi her iki anlamda da kullanılmıştır. Birinci durumla ilgili olarak, üzerine yağmur yağın toprağın kabarması "rebet" kelimesiyle (el-Hac 22/5; Fussilet 41/39), ikinci anlamla ilgili olarak da iki topluluktan birinin diğerine göre mal bakımından veya sayıca yahut değerce daha üstün olması hali "erba" kelimesiyle (en-Nahl 16/92) ifade edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de riba kelimesi bu şekilde anlamlar ifade ederken Fıkıh literatüründe bu kelime bir kişiye bir miktar para veya malın verilmesi karşılığında para veya malı alandan tahsil edilmek istenen fazlalık olarak karşılık bulmaktadır. Türkçedeki faiz kavramı da bu anlamdadır ve belirli bir vade ile birisine verilen bir para veya mala karşılık bir bedel alınmasını ifade etmektedir. Malın veya paranın bir süre başkasında durması ile ortaya çıkan faiz kavramı birçok dinde olağan karşılanırken, İslam dininde faiz haram kılınmıştır. İslam inancı faizi alan ve veren için bir yıkım oluşturacağını ve bu yüzden alınıp verilmemesi gerektiğini bildirmektedir.¹

2.1.2. Faizin Tarihçesi

Faizin toplumsal açıdan yıkıcı etkileri eski devirlerden beri bilinmekte ve bu sebeple faiz uygulamalarına bir sınırlama, düzenleme getirme çabaları bulunmaktadır. Faizin bu şekilde algılanmasının sebebi ahlaki ve sosyal açıdan duyulan kaygılara dayanmaktadır. Bu düşünce yapısı İlkçağdan bu yana hakim olsa da çıkar gruplarının güçlü yapısından dolayı uygulama alanında istenenler yapılamamış ve faiz her dönem ekonomik ilişkilerin içerisinde olmuştur. Birisine verilen mal veya paradaki risk priminin paranın veya malın maliyetini artırıcı etkisi alan için maddi bir avantaj olarak görülse de veren için yıkıma kadar gidecek etkiler

¹ İsmail Özsoy, "Faiz", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, C. 12, Ankara, 1995, s. 110.

doğurmaktadır. Ekonomilerin gelişmesi ve yeni yatırımların yapılmasının bir gereklilik olması ülkelerin faize karşı bakış açılarını da değiştirmiştir. Faiz, bir taraftan yeni yapılacak yatırımın karlılığını arttıran bir etki gösterirken, başka bir taraftan da yeni yapılacak yatırımlar için finansman kaynağı bulmanın yolu olmuştur. Bu durum, Hıristiyanlıkta büyük bir kırılma yaratıp dinin ekonomi alanından dışlanmasıyla sonuçlanırken, İslam dünyasında iştiğlal ve benzeri hile-i şeriyye uygulamalarıyla kendini göstermiştir.²

Ortaçağda kiliselerin yasakladığı faiz tüketim kredilerini hedeflemektedir. O zamanki düşünceye göre faiz karşılığında alınan mal veya paralar tüketim için kullanılmakta ve bu yolla tüketimde bir aşırılık söz konusu olmaktadır. Bunun yanında yeni yatırımların yapılması için alınan mal veya paraya karşılık olan faize karşı çıkılmamış, hatta Haçlı Seferlerini finanse etmek amacıyla temin edilen fonlar bile faiz içerecek şekilde temin edilmiştir. Daha sonraki dönemlerde de kilise kendisi de faiz ile para vermeye başlamıştır. Bu gelişme, Hristiyan din adamlarının halk içerisindeki faize bakışlarını değiştirmeye çalışmalarını sağlamıştır. Dini açıdan faizin yorumlanmasında mevcut durumu dine uydurma yoluna giden Hristiyan din adamları faizi halka legal göstermeye çalışmışlardır. Hıristiyanlığın faiz yasağının yerini dolduracak müesseseler getirememesinin yanı sıra ortaya çıkan ekonomik gelişmeler Ortaçağ'da faiz yasağının tedrici olarak gevşemesine, hatta yasağı tamamıyla kaldırma teşebbüslerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.³

15 ve 16. Yüzyıllarda Batıda ortaya atılan faiz teorileri de genel olarak faizi kabul etmemekle birlikte, faizin kaynağını, neye dayanıyor olduğunu ve haklı sebeplerle alınıyor olduğunu ispatlamaya çalışmışlardır. Bu teorilerden sonra günümüze kadar yaşanan gelişmelerden sonra Batıda artık faizin haklılığının ne olduğu üzerinde durmak yerine faiz oranlarının ne seviyede olması gerektiğinin üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu da faizin haklılığı konusunda tartışmaların bitmiş olması anlamına gelmektedir. Yani faiz artık benimsenmiş, oranlarının belirlenmesine kadar geçilmiştir. Bu kabulleniş faizin sonuçlarına katlanmak olarak da görülebilir. Faiz ile yaşanacak ekonomik, ahlaki ve sosyal sorunlar artık

---

² Murat Birdal, "Dinlerde Faizin Yeri ve Bankacılıkta İslami Alternatif Arayışları", *Özgürlükler Dünyası E-Dergisi*, <https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/234-sayi-178/503-dinlerde-faizin-yeri-ve-bankacilikta-islami-alternatif-arayislari> s. 1 (14.04.2018)

³ Özsoy, a.g.e. s. 110.

düşünülmemekte, alınan mal veya paraya karşılık bir faizin olacağı fikri kesin olarak kabul görmüş olmaktadır.

Dini hükümlerin hakim olmadığı hukuk sistemlerinde de faiz uygun görülmemiş, fakat tamamen de yasaklanmamıştır. Bu şekilde olan hukuk sistemlerinde faizin olumsuz etkileri borçlu lehine düzenlemeler yapılarak giderilmeye çalışılmıştır. Musevilik ve Hristiyanlıkta faiz yasaklanırken Yahudilerde faiz sadece kendi içlerinde yaptıkları ticari ilişkilerde yasaklanmış, yabancılarla yapılan işlemlerde ise serbest bırakılmıştır. Yahudiler kendi halkından olanlardan faiz alamazken Yahudi olmayanlardan faiz alabilmekteydiler. Faizin günümüzde bu kadar yaygınlaşmasının ana sebeplerinden biri de budur. Faiz sebebiyle yaşanan ahlaki ve sosyal yıkımlar ülkeler tarafından dikkate alınmadığı için faiz bu kadar yaygın hale gelmiştir.⁴

2.2.3. Dinlerin Faize Yaklaşımları

2.1.3.1. Musevilikte Faiz

Yahudilerin iktisadi ve ticari faaliyetler içinde bulunmalarından dolayı faiz kavramı, bu kavim için önemlidir. İsrailoğulları, iktisadi faaliyetlerin nispeten az ve basit olduğu ilk dönemlerde, faizi kesin olarak ve herkes için haram sayıp reddetmişlerdir. Çünkü Hz. Musa'ya gönderilen kutsal kitap Tevrat'ta faiz yasaktı. Fakat Yahudiler, Tevrat'ı tahrif ederek faiz yasağını yalnız İsrailoğullarına uyguladılar. Yahudiler kendilerine göre faize birtakım sınırlandırma ve yasaklar getirip İsrailoğullarının başka milletlerden faiz alabileceğine karar verdiler.⁵

Tarımın toplumların ihtiyaçlarını sağlamada ön plana çıkması ile birlikte faiz konusundaki düzenlemelerin de yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Kitabı Mukaddesin Hristiyanlığın Musevilikle paylaştığı kutsal metinleri içeren Eski Ahit incelendiğinde, Musevi şeriatının faiz konusunda bir takım düzenlemeler yaptığı görülmektedir. Örneğin, Musa'nın 2. kitabı olan "Çıkış"ta, faizle ilgili olarak, "Eğer kavmime, yanında olan bir fakire ödünç para verirsen, onlardan murabaha almayacaksın, onun üzerine faiz koymayacaksın" hükmü yer almaktadır. Musa'nın 3. kitabı "Levililer"de ise, faiz hakkında, "Eğer kardeşin fakir düşer ve senin yanında

⁴ Özsoy, a.g.e. s. 110.

⁵ Yusuf Kurtuluş, *Sosyolojik Açıdan Faiz ve Din İle İlişkisi (İktisat ve İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Örneği)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul 1999, s. 58.

zayıf olursa ona yardım edeceksin, senin yanında garip ve misafir gibi yaşayacak. Ondan faiz ve kâr alma ve Allah'tan kork, ta ki senin yanında yaşasın. Ona gümüşü faizle vermeyeceksin ve zahireni kârla vermeyeceksin” buyruğu bulunmaktadır.⁶

Tevrat'ın emirlerinin yorumuna müsait olması, aşın faiz ve sadece dindaşına karşı yasaklanması, Musevilikte faizin tamamen ortadan kalkmasını engellemiştir. Günümüzde Yahudilerin elinde bulunan Tevrat'ta faiz yasağı bulunmaktadır. Ancak bu yasağın yalnız Yahudiler arasında geçerli olduğu, Yahudi olmayanlarla faizli işlem yapılabileceği yazmaktadır. Tarih boyunca doğuda Müslümanlarda, Batıda Hristiyanlar'da faiz kesin olarak yasaktı bu durumda faiz, Yahudilerin tekelinde kalmıştır. Bundan dolayı da Yahudiler faizle borç verme, para muhafaza etme ve sarraflık konusuna giren benzeri para işleriyle meşgul olmuşlardır. Yahudiler, bu sayede faizden büyük kârlar elde etmişlerdir.⁷

2.1.3.2. Hristiyanlıkta Faiz

Bütün ilahi dinlerde olduğu gibi Hristiyanlıkta da faiz, kutsal kitapları İncil'e göre yasaklanmıştır. Ancak Hristiyanlıkta faizin yasak edilmesi çeşitli evrelerden geçmiştir. Hz. İsa'nın yaşadığı çağda, belki de çevrenin etkisi ile Ödünç verilen paranın faiz getirmesi yasak sayılmamaktadır. Hz. İsa, faiz işlemlerini kınamaz, yasaklamaz fakat müritlerine, çıkar gözetmeksizin hayır işlemelerini öğütlemektedir. Hz. İsa'nın bildirdiği bu emirlerin tam olarak kitaplara geçmemesi veya bu kitapların çok kısa zamanda ortadan kaldırılması ilahi emirlerin unutulmasına sebep olmuştur.⁸

Hristiyanlıkta faiz yasağı üç aşamadan geçmektedir. Birinci aşamada kilise babaları, Hristiyan alimler ve konsiller faize şiddetle karşı durmuşlar ve bu hususta amansız bir mücadeleye girişmişler, faizle tefeciliği aynı saymışlardır. İkinci aşamada ise faizle ödünç verme yasağı klasik bir teori haline getirilmiştir. Saint Thomas, Scot ve Molina gibi Ortaçağ müelliflerinde faizle ödünç verme yasağı kesin bir hal almıştır. Tefeciler de maddi ve manevi cezalara çarptırılmıştır. Üçüncü aşamada ise olayların etkisi altında kalan kilise yavaş yavaş faizle ödünç vermeyi kabule yanaşmıştır.

⁶ Birdal, *a.g.e.* s. 1.

⁷ Kurtuluş, *a.g.t.* s. 58.

⁸ Kurtuluş, *a.g.t.* s. 59.

Kilise babaları çağında, Yunan kilisesinin babaları vaaz ve yazılarında Tevrat'a dayanarak tefeciliği kınamışlardır. Bunlara göre tefeciliğe karşı koymanın sebebi, kişinin benzerlerine karşı duyması gereken sevgi ve acımadır. Latin kilisesi babaları da aynı şekilde tefeciliğe karşı çıkmışlardır.

Ortaçağ, dini eğilimlerin hâkim olduğu bir devirdir. Bu bakımdan ortaçağda tarihin akışını değiştiren şövalyelerin, din adamlarının, rahiplerin ve derebeylerin manevi inançlara bağlılığının görüldüğü bir asır olmuştur. Bu dönemde iktisadi sorunlar, kilisenin ileri sürdüğü kurallar doğrultusunda ele alınmıştır.⁹

Hristiyanlar da, Eski Ahit'de yer alan hükümleri, Tanrı buyruğu olarak kabul etmektedirler. Bu sebepten dolayı Hristiyanlıkta da faizin olmaması gerekmektedir. Matta ve Luka İncillerinde faiz yasaklanmamış, faiz sermayenin bir geliri olarak yansıtılmıştır. Matta ve Luka İncillerinde faiz ile ilgili cümleler geçmekte, bu konudaki cümleler bir olaya dayandırılarak anlatılmaktadır. Matta ve Luka'da anlatılan bu olayda zengin birisi seyahate giderken servetini üç eşit parçaya ayırarak üç hizmetçisine vermiş, geri döndüğünde de hizmetçilerinden birisi parayı on misli arttırmış, ikincisi beş misli arttırmış, üçüncüsü de parayı aynen korumuştur. Matta ve Luka İncillerinde parayı aynı miktarda koruyan hizmetçi beceriksiz olarak yorumlanmakta, basiretsizlikle suçlanmaktadır. Luka ve Mattaya göre bu hizmetçi efendisinin gelir sağlamasını engellemiştir. Buradan hareketle İncil'de faizin yasaklanmadığını, sermayeden bir gelir elde edilmesine izin verildiğini söylemek mümkündür. Hristiyanlıkta faizin yoksul ve yardıma muhtaç kimselerden alınması yasaklanmıştır. Musevilikte de benzer bir durum söz konusudur. Musevilikte de zor durumda olanlardan faiz alınması yasaklanmıştır. Musevilikte Museviler arasındaki faiz yasaklanırken Hristiyanlıkta tüm yoksulları kapsayacak şekilde bir düzenleme bulunmaktadır.¹⁰

Kilise, faizciliği tefecilik ile aynı sayarak şiddetle karşı çıkmış faizle ödünç verme yasağı kesin bir hal almıştı. Tefeciler de maddi ve manevi cezalara çarptırılmıştır. Matta'da faiz konusunda gözetilen en önemli prensip, kardeşlerin bu faiz ödemesinden zarara uğrayıp uğramayacağıdır. Eğer iş yapan zengin borçluları,

---

⁹ Kurtuluş, *a.g.t.* s. 59.

¹⁰ Birdal, *a.g.e.* s. 1.

haksızlık duygusuna kapılmaksızın ve hoşnutlukla, faizi vermeyi istiyorlarsa, faiz ödemesine izin verilmelidir.¹¹

2.1.3.3. İslamiyet'te Faiz

İslamiyet'te faiz, Kur'an'da ve Hadislerde yer alan hükümlerle açıkça yasaklanmıştır. Kur'an da bu konuda birçok ayet vardır. Ayrıca Hz. Muhammed (S.A.V.) de İslâm Tarihinde veda hutbesi diye bilinen konuşmasında, faizin ortadan kaldırıldığı, faiz alıp vermenin Allah tarafından yasaklandığını belirtmiştir.¹²

Kur'an-ı Kerim'de faizle ilgili ayetler dört grupta toplanabilir. Nüzul tarihleri farklı olan bu ayetler, faizin yasaklanmasında tedrici bir yol takip ederek faize karşı önce sitem ve ta'rizde bulunmuş, daha sonra açık ve kesin bir ifade ile onu yasaklamış ve faizde ısrar etmenin Allah'a ve Resul'üne bir nevi savaş açma olduğunu bildirerek veya faiz uygulamasının farklı yönlerine dikkat çekerek bu yasağı teyit etmiştir. Nüzul sırasına göre faiz konusunda Kur'an'da ilk yer alan ayetin meali şöyledir: "İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekata gelince, bunu yapanlar -sevaplarını ve mallarını- kat kat arttıranlardır" (er-Rum 30/39). Bazı müfessirler, Mekke döneminde nazil olan bu ayette geçen faizin Kuran-ı Kerim tarafından yasaklanan faiz olmadığını üzerinde dursalar da çoğunluğun görüşü, bu ayette o devirdeki Arapların içerisinde onaylanmamakla birlikte günlük hayatta yaygın olarak kullanılan faiz ile aynı olduğunu belirtmektedirler.¹³

Hz. Muhammed (S.A.V.) Veda Hutbesinde de faiz konusuna değinmiş, faizi yaşadığı veya tanık olduğu olaylar üzerinden anlatma yoluna giderek Müslümanların ticari işlemlerde faizden uzak durmaları gerektiğini belirtmiştir.

Hz. Muhammed (S.A.V.), Veda Hutbesinde "ayaklarımın altındadır" sözü ile Müslümanlar arası ekonomik münasebetlerden kaldırdığını ilan buyurduğu faizin, zamanla bütün inananların etkileyeceğini çeşidi hadislerinde yine kesin bir ifadeyle dile getirmiştir. Hz. Muhammed (S.A.V.) bu hadislerden birinde; "Faiz yemeyen kimsenin kalmayacağı günler mutlaka gelecektir. Biri faiz yemeyecek olsa yine de ona tozundan bir şeyler bulaşacaktır" sözüyle açıkça ya da doğrudan olmasa bile, faiz

¹¹ Kürşat Haldun Akalın, "Eski Ahit Metinlerinde J. Calvin'in Faiz Yorumu", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), s. 251.

¹² Kurtuluş, *a.g.t.* s. 63.

¹³ Özsoy, *a.g.e.* s. 112.

şüphesi ya da korkusu taşıyan bazı işlemlerin hemen herkesin kazancını bulandıracağını bildirmiştir. Bu durum iktisadi hayatın çığırından çıkacağı ve peşinden gerek ferdi, gerekse içtimai birçok sıkıntıları getireceğinin uyarısıdır. Öte yandan bu hadiste, bir karamsarlık ve bir mecburiyet belirtmekten çok, giderek Müslümanların temiz ve helal kazanç temini bakımından zorlanacaklarını tespit ve ilan etmektedir. Hz. Muhammed (S.A.V.), faizi Kur'an'daki gibi aynı kesinlik ve aynı sertlikle yasaklamış ve faizle ilgilenenleri azap dolu bir gelecekle ikaz etmiştir.

Fıkıh literatüründe faizin işlenişine bakıldığında İslam dininde faiz yasağının hukuki çerçevesinin işlendiği görülmektedir. Faizin insanlar arasındaki ahlaki ve sosyal sorunlara yol açmasının üzerinde pek durulmamış, daha çok usul üzerinde durulmuştur. Faiz konusunda çalışmalar yapan fıkıh âlimleri, faiz konusunda açık, herkesin anlayıp uygulayabileceği kriterleri dile getirmişlerdir. Fıkıhçıların bu şekilde bir metot takip etmeleri, İslam'da faizin yasaklanmasının kesin olduğu, bu konuda bir tartışmaya yer olmadığı anlamına gelmektedir.¹⁴

Siyasal İslam'ın etkisiyle yarım asırdır İslam ülkeleri ve son 40 yıldır Türk ekonomisinin belli bir kısmında yer alan faizsiz sisteme geçiş kolay olmamıştır. Çünkü İslam ülkeleri özellikle XIX ve XX asırlarda faize dayalı kapitalist Batı ekonomisinin gerek doktrin gerekse uygulama ve kurumlaşma açısından ağır tesiri altında bulunmuşlardır. Bu dönem bütün kurumlarıyla çökmüş durumda bulunan Müslüman toplumlar içindeki entellektüel kesimin, çareyi, kendi iç dinamiklerini yeniden hayata geçirmekte aramak yerine, Batı toplumunun kendi içinden doğan kurumlarını aynen kabullenme yoluna gitmesine neden olmuştur. Ancak Batı'dan alınan bu model Müslüman toplumlara uymamış Batı'nın hızla kalkındığı bu dönemde İslam dünyası, elindeki emek, sermaye, zengin tabii kaynaklar ve mazide gelen bilgi ve tecrübe birikimine rağmen kalkınamışlardır. İşte bunun sonucunda kendine gelen Müslüman aydın ve iktisatçılar kendi kültür değerleriyle Batıdan aldıkları bilgi ve teknikleri yoğurarak, Müslüman toplumların bünyesine uyacak müesseseleri kurma gayretine girişmişlerdir. Bunun sonucunda Müslüman iktisatçılar, İslâm toplumları için faizsiz bir para-kredi sistemi ve kurumun ihtiyaç olduğu gerçeğini ortaya çıkardılar.

---

¹⁴ Özsoy, *a.g.e.* s. 114.

İslam dünyasında 1950’li yıllardan sonra faizin olmadığı, fon sahibinin parasını verirken ve fon talep edenin bu fonları kullanırken faiz geliri değil de yapılan yatırımlar karşılığında elde edilecek olan kazancın sermayeye iştirak ölçüsünde paylaşılacağı bir sistem geliştirilmesi üzerinde durulmuş, faizsiz bankacılık da böylesi bir ihtiyaçtan doğmuştur.

İslam’ın iktisâdi prensipleri zamana bağlı değildir; detayları ise bu prensiplerin ışığında içtihatla yenilenir. İslam ekonomisi kâr motifi ile çalışmayı özendirerek *üretimi* en üst seviyeye çıkarmakta, öte yanda faizi yasaklamak suretiyle kapitalist sınıfın dengesiz büyümesini önlemekte, millî gelirin adil ve dengeli bir şekilde dağılımını sağlamaktadır. İslam ekonomisi, iki aşırı ekonominin (kapitalizm ve sosyalizm) ortasında yer alan uzlaştırıcı bir ekonomi değil, müstakil ve orijinal bir sistemdir. İnsanı ekonomik bir canlı olarak değil, sosyal ve manevi bir varlık olarak gören İslam ekonomisi insanın maddi ve manevi gelişmesini temin için tutarlı ve uyumlu bir düzen kurmuştur.

İslam ekonomisi faizsiz sistemi ideal kabul etmiştir. Bugün birçok İslam ülkesinin kanunlarında faize yer vermeleri onların büyük ölçüde kapitalizmin tesiri altında olduklarını göstermektedir. Faizli ekonomide yüksek faiz enflasyona, düşük faiz durgunluğa yol açarken faizsiz İslam ekonomisinde sağlam ve helal kâr teşviki ile kaynaklar azami ölçüde kullanılır. İslam, hayatı bölmemiş, hayatın tümüne yönelik esaslar ve ilkeler koymuştur. Din işleri, dünya işleri diye bir ayırım kabul etmemiştir. Çünkü İslam, dünya hayatında uygulanacak, ahiret hayatında ise böyle bir şey söz konusu olmayacaktır. Son yarım asırdır güncelleşme çabası içinde bulunan siyasal İslam, insanların hayatta karşılaştığı her konuya eğildiği gibi ekonomiyi de İslamileştirmek içinde büyük çaba harcadığı görülmüştür.¹⁵

2.2. Katılım Bankası Kavramı

2.2.1. Katılım Bankası Tanımı

Faizsiz bankacılık olarak da bilinen katılım bankacılığı, katılımcıların, bankanın faaliyetlerinin sonuçlarına katılması yani banka faaliyetlerin neticesinde ortaya çıkan kazanca iştirak ediyor olmasına dayanan bir bankacılık sistemidir. Katılım bankaları ile geleneksel bankacılık arasındaki en belirgin fark da burada

---

¹⁵ Kurtuluş, *a.g.t.* s. 63.

ortaya çıkmaktadır. Katılım bankalarında faaliyet sonucunda elde edilen değerler üzerinden işlem yapılırken, geleneksel bankacılıkta önceden belirlenmiş bir faiz oranı bulunmaktadır. Geleneksel bankalar, önceden belirlenmiş faiz üzerinden mudilerinden mevduat toplar ve talep edenlere kredi kullandırırken katılım bankalarında amaç; tasarruf sahiplerinin tasarruflarının karşılığında faiz almak istemeyenlerin tasarruflarını ekonominin içine dahil etmektir.¹⁶

Türk bankacılık sektöründe 1985 yılından beri faaliyette bulunan katılım bankaları, 01.11.2005 tarihinde Bakanlar Kurulunda alınan karardan sonra bankacılık sistemi içerisine girmiştir.¹⁷ Katılım bankalarının ilk çıkış noktalarında; İslami kurallara uygun, faiz değil kar payı esasına dayanan finansal hizmet sunma amacı bulunmaktadır. Katılım bankacılığında faiz bulunmamaktadır. Katılım Bankaları faiz alıp vermeden müşterilerinden fon toplayıp, talep edenlere ortaklık yoluyla fon kullandırmaktadırlar.¹⁸ Bu yönüyle bakıldığında katılım bankalarının mudileri bir nevi bankanın iş ortağı halindedir ve bu ortaklar, bankaya yatırdıkları kaynak oranında, bankanın faaliyet sonucunda ortaya çıkan değere ortak konumunda olmaktadır.

İslami düşüncede faiz yasaklanmıştır. Bu düşünceden hareketle faaliyet gösteren katılım bankaları, mudiler tarafından yatırılan kaynaklar ile yatırımlar yapmakta ve mudiler bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkan kar veya zarara ortak olmaktadır ve bu kar veya zararlar, banka, müşterisi ve ilgili diğer iktisadi oyuncular tarafından belirli kurallar çerçevesinde paylaşılmaktadır.¹⁹ Geleneksel bankacılıkta olduğu gibi mevduatın alınması sırasında kesin bir getiriden söz edilmeyen katılım bankalarında mudiler bankanın hissedarı gibi olmakta ve banka zarar ederse mudiler de zarar edeceklerini kabullenmiş olmaktadır. Bunun anlamı, mudiinin bankaya yatırdığı miktar kadar aslında bankanın öz sermayesine katılır olmasıdır ki buna da öz sermaye bazlı bankacılık ismi de verilmektedir. Geleneksel

---

¹⁶ Abitter Özulucan, Ali Deran, "Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2009, 6(11), s. 87.

¹⁷ Özulucan, Deran, *a.g.m.*, s. 86.

¹⁸ İbrahim Gönen, *Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Araştırma*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Finansal Piyasalar Yatırım Bilim Dalı, İstanbul 2007, s. 5.

¹⁹ İsmail Özsoy, Birol Görmez, Seden Mekik. "Türkiye'de katılım bankalarının tercih edilme sebepleri: Ampirik bir tetkik." *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 20.1 2014, s. 188.

bankacılık sistemi, mudi açısından daha az risk taşımaktaysa da katılım bankacılığının riski yüksek olup, getirisi de o oranda artmaktadır.²⁰ Bu açıdan bakıldığında katılım bankalarının ekonomiye olan katkılarının sadece iktisadi yönden olduğunu söylemek hafif kalacaktır. Çünkü katılım bankaları, toplumun sosyal yönden de isteğini karşılamakta, insanların inançlarına uygun olacak şekilde yatırım yapabilmelerine olanak sağlamaktadır.

2.2.2. Katılım Bankalarının Özellikleri

İslam inancı faizi yasaklamıştır. Geleneksel bankacılıkta bankaya mevduat yatırılırken veya bankadan kredi talep ederken önceden belirlenmiş faiz rakamları bulunmaktadır ve yatırımlarını İslami düşünce yapısına uygun şekilde yapmak isteyenler geleneksel bankacılığı tercih etmemektedirler. Bu da küçük büyük birçok nakdi fonun ekonomi dışında kalmasına sebep olmaktadır. Katılım bankaları sayesinde bu fonlar atıl kalmayıp katılım bankaları kanalıyla ekonomiye dâhil olmakta, sadece büyük fonları elinde bulunduranların değil aynı zamanda küçük miktarlarda mali kaynağa sahip olanların da bu kaynağı değerlendirmelerine imkân verilmiş olmaktadır.²¹

Bu açıdan bakıldığında katılım bankalarının özelliklerini ya da başka bir deyimle katılım bankalarının dayandığı temel ilkeleri maddeler halinde sıralanabilir.

Katılım bankaları faizsiz çalışırlar. İslam inancına göre sermaye üretim faktörlerinden biridir. Fakat sermaye için ödenen faiz İslam inancında yasaklanmıştır. Yani üretim için kullanılacak olan sermayeye önceden belirlenmiş bir karşılık ödemek İslam inancına uygun olmayan bir uygulamadır. Bu sebeple elinde sermaye olan da, üretim yapmak için sermaye talep eden de önceden belirlenmiş bir getiri karşılığında sermayelerini kullanmaz ve talep etmezler. Katılım bankalarının geleneksel bankalardan ayırıcı olan en belirgin özelliği de faizsiz çalışmalarıdır. Katılım bankaları hem mudilerinden topladıkları mevduatlar karşılığında faiz ödemesi yapmazlar hem de talep edenlere kullandırdıkları kredilerde faiz tahsilatı yapmazlar. Bankacılık işlemlerinde faiz olmadan çalışma yöntemi, bankalar tarafından müşterilerine kullandırılan veya müşteriler tarafından katılım bankalarına

²⁰ Emre Uslucan, *Katılım Bankalarında Bireysel Pazarlama Faaliyetleri ve Tüketicilerin Katılım Bankaları Tercihinde Etkili Olan Faktörler*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2013, s. 6.

²¹ Özulucann ve Deran, *a.g.e.* s. 52.

yatırılan fonların tahsil veya ödeme tarihi geldiğinde kar payının müşterilerden tahsili veya ödenmesi anlamına gelmektedir. Fon sahipleri tarafından katılım bankalarına yatırılan mevduatlar bu bankalar tarafından gelir getirici alanlara yatırılmakta, bu alanlardan gelen kazançta fon sahiplerine kar payı olarak dağıtılmaktadır.²²

Katılım bankaları ticaretle bağlantılıdır. İslam'da faizin haram, ticaretin ve kârın helâl olması bu kuruluşları müşterileriyle ticarî nitelikli iş yapmaya yöneltmektedir. Para ticareti İslâm'da yasak olduğuna göre, kâr etmek için mal ticareti gerekli olmaktadır.²³ Para ile ticaret yapmak ile paranın ticaretini yapmak birbirinden farklıdır. Üretim veya üretilen ürünün kullanıcılara sunulması sırasında mutlak surette para yani sermaye gerekmektedir. Bu sermaye üretimin ve ürünün ticaretini yapabilmek için gerekli olan sermayedir. Fakat sermayenin yani paranın ticaretini yapmak, verilen para karşılığında önceden belirlenmiş bir gelirin elde edilmesidir ki bu durumda üretim ve üretilen ürünün satışı bulunmamaktadır. İslam inancı bu ikinci duruma karşı çıkmaktadır.

Katılım bankaları sermaye bağlantılıdır. Katılım bankalarına fonlarını yatıranlar, bu bankaların fon kullanıcılar aracılığı ile yaptıkları işlemlere mudaraba, yani kar ve zarara ortaklık veya muşaraka, yani sermayeye iştirak şeklinde iki farklı işlem yaparlar. Katılım bankalarında sermayeye katılarak kazanç elde etme sistemi bulunmaktadır. Sermayeye katılım hangi oranda olursa, sermayeye iştiraktan elde edilecek kazanç da o nispette olmaktadır.²⁴ Kâr paylaşımı ya da kâr-zarar ortaklığında elde edilecek gelirin belli olmaması bu uygulamada bir belirsizlik durumunun olması anlamına gelmemektedir. Belli olmama durumu işlem sonucunda elde edilecek kazancın belli olmamasıdır. Katılım bankalarına mevduat yatıranlar yatırdıkları miktar karşılığında elde edilecek kazanç ya da zararın ne kadarlık bir kısmına ortak olduklarını bilmektedirler. Bu konuda bir belirsizlik durumu yoktur.

Katılım bankaları aracılığıyla yapılan yatırımlar da İslami inancın kabul ettiği konulara olmaktadır. Yani katılım bankaları fon kullananların almış oldukları

²² Özcan Demir, Yavuz Atlı, "Katılım Bankalarında İnternet Bankacılığı: Elazığ İli Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24(2), s. 194.

²³ Cihangir Akın, *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1986, s. 15.

²⁴ Sabri Tekir, *Faizsiz Sistemde Kredileşme ve Kredi Müesseseleri, Tartışmalı İlimi Toplantılar Dizisi:6, Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli Faizsiz Kredileşme Sistemi*, İslami ilimler Araştırma Vakfı Yay:12, İstanbul, 1986, s. 14.

fonlarla yapacakları yatırımların bir taraftan ne kadar kazanç elde edebileceğine bakarken diğer taraftan da bu fonların nerelerde kullanılacağını, bu alanların İslam dininin izin verdiği bir alan olup olmadığına da bakmaktadırlar.²⁵ Üretim ve üretilen ürünlerin ticareti toplumsal düzenin bir gereği olarak yapılmaktadır. Toplumsal düzeni bozucu üretim ve ticaret İslam dininde yasaklanmıştır. Katılım bankaları da mudilerinden toplamış oldukları mevduatlarla İslami esaslara uygun olarak yatırımlar yapmakta ve bu yatırımlardan elde ettikleri kazançları sermaye yatırımlara dağıtmaktadır.

Katılım bankalarının bu özellikleri bir taraftan katılım bankalarının tercih edilirliliğini arttırmakta, diğer taraftan da katılım bankalarının tercihine engel olabilmektedir.²⁶ Katılım bankalarına yatırılan mevduatların karşılığında sağlanacak olan gelirin belli olmayışı, hatta zararın bile yaşanabilecek olması katılım bankalarının tercih edilmesi konusunda bir çekinceye neden olabilmektedir. İslami esaslara göre düşünmeyen yatırımcı, bankaya yatırmış olduğu kaynağından sağlayacağı gelirin miktarını bilmek istemektedir. Katılım bankalarında yatırılan mevduata geri ödenecek olan miktarın belli olmaması bu tür yatırımcı için bir belirsizlik havasının oluşmasına sebep olabilmektedir. Buna karşılık, katılım bankalarının ticarete ve sermayeye bağlı olmaları ve genel ahlak kurallarına uyacak şekilde iş alanlarına kredi kullandırmaları ile bankacılık alanındaki bu yenilikçi tutumları mevduat sahiplerinin katılım bankalarını tercih etmeleri konusunda pozitif düşüncelerini sağlayıcı bir etki yaratmaktadır.

2.2.3. Katılım Bankalarının Amaçları

Katılım bankaları, ülkede finans sisteminin daha dengeli bir hale gelerek ekonomik hedeflerin tutturulmasını, bankacılık alanına yeni hizmetler katarak hizmetlerde çeşitliliğin sağlanmasını, toplum geneline dayanışma ruhunu yaymayı amaçlamaktadırlar.

2.2.3.1. Kâr

Kâr, ticari olarak kurulmuş bütün işletmelerin ana amacını oluşturmaktadır. Bütün işletmeler kurulurken kuruluş amaçlarına göre kazanç elde etmek için

²⁵ Mehmet Uçar, *Türkiye 'de-Dünya 'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, Fey Vakfı, İstanbul, 1992,

²⁶ Uslucan, *a.g.t.* s. 6.

faaliyetlerini sürdürür. Katılım bankaları da fon sahiplerinden almış oldukları fonlar ve fon talep edenlere kullandıkları fonlardan kazanç elde etmeyi amaçlamaktadırlar. Fakat katılım bankaları bunu yaparken çalışmalarının içerisinde faizden elde edilecek olan kazancı katmamaktadırlar. Katılım bankaları faizli sistemde bankaların ve fon sahiplerinin yaşadıkları olumsuzlukları yaşamayacak şekilde piyasaya fon sağlamaktadırlar. Bu amaçla faizin olmadığı yatırım imkanlarını kullanarak kendilerine fon yatıranların ve kendilerinden fon talep edenlerin kazançlarını yükseltme eğiliminde olurlar.²⁷ Katılım bankalarında diğer bütün kurumlarda olduğu gibi kazanç elde etmek ön plandadır. Fakat katılım bankaları faaliyet gösterme biçimleri ile kazanç elde etmeyi asıl amaçtan çıkartarak ikincil amaç olarak kullanılmaktadırlar. Bu açıdan bakılarak katılım bankalarının amacının İslami kurallar çerçevesinde sosyal ve ekonomik açıdan kazanç elde etme amacıyla olduklarını söylemek mümkündür.

2.2.3.2. Bankacılık Alanına Katkıda Bulunmak, Yatırımı Teşvik Etmek ve Sosyal Adaleti Sağlamak

2.2.3.2.1. Bankacılık Alanına Katkıda Bulunmak

Katılım bankaları ekonomiye çeşitli sebeplerle katılmamış olan kaynakların ekonomiye dâhil edilerek İslami esaslar çerçevesinde bu kaynakların kullanılmasını sağlamayı amaç edinmişlerdir. Mevduat sahiplerinin ellerindeki kaynakları geleneksel bankalara yatırmayıp muhafaza etmelerinin ana sebebi İslam inanışındaki faizsiz kazançta uygun olmamasıdır. Katılım bankaları da faizsiz yatırım imkânı sundukları için atıl durumdaki fonlar ekonomiye katılmaktadır. Katılım bankalarında riskin dağıtılması esası bulunmaktadır.

Katılım bankaları fon sahiplerinden toplamış oldukları mevduatları fon kullanmak amacıyla talep edenler aracılığıyla ekonomiye dahil etmektedirler. Katılım bankalarında faiz yerine sermayeye iştirak ve kazançtan pay elde etme sistemi olduğu için faizin olduğu bankalara mevduatını yatırmayan ya da bu bankalardan fon kullanmayanların da bankalar aracılığıyla işlem yapmaları sağlanabilmektedir. Dini düşünceleri sebebiyle faizli bankacılık sistemlerine fonlarını aktarmayanlar katılım bankaları aracılığı ile hem ellerinde bulundurdukları

---

²⁷ Akın, *a.g.e.* s. 116.

fonlardan kazanç elde edebilmekte hem de dini düşüncelerinin tersine olacak şekilde bir işlem yapmamış olmaktadırlar.²⁸

2.2.3.2.2. Yatırımı Teşvik Etmek

Katılım bankalarının bu prensibi hem elinde sermaye olup da bankaya yatırmak isteyenlerin faiz kazancı elde etmeme düşüncesine hem de yapacağı yatırım için kredi talep edenlerin kullandıkları kredi karşılığında faiz ödemek istemeyenlerin isteklerinin yerine gelmesini sağlamaktadır. Bu şekilde katılım bankaları gelirden veya yatırımda faiz düşünmeyenlerin, gelirden veya yatırımda faiz olduğu için bankaya para yatırmayıp elinde tutanlarla, faizli kredi kullanarak yeni yatırım yapmak istemeyenlerin tercih ettiği bankalar olmaktadır. Katılım bankalarını diğer bankalar ile diğer bir farkı da katılım bankalarının fon talep edenlere fonları kullandırma usulleridir. Katılım bankaları kullandırdıkları fonları doğrudan fon talep edenlere vermezler, bunun yerine fon kullanıcısı alacağı fonu hangi iş kolunda kullanacaksa doğrudan o iş koluna yatırırlar. Bu da bankalardan kullanılan fonların farklı alanlara kaymasını engellemektedir. Katılım bankaları bundan dolayı kendisinden fon talep edenlerin faturalandırdıkları yatırımlarına fon desteği sağlamaktadır.

2.2.3.2.3. Sosyal Adaleti Sağlamak

Katılım bankalarının bu şekildeki tutumu, bir taraftan bankalardan alınan fonların ekonomi dışı değerlendirilmelerini engeller, diğer taraftan da ekonomilerde gayri resmiliğin önüne geçer. Bu şekilde bir fon kullanımından fonun kullanıcısı ve katılım bankası avantaj sağladığı gibi aynı zamanda devlette kazançlı çıkmaktadır. Bankalardan alınan fonların nasıl kullanıldıklarının takip edilmemesi durumunda fon kullananların bankalardan almış oldukları fonları yanlış değerlendirmeleri söz konusu olabileceken katılım bankalarının bu uygulaması ile ekonomide kaynak israfının ve yolsuzlukların da önüne geçilmiş olmakta, ülke içerisinde yapılan bütün işlemler faturalandırılmış olmaktadır.²⁹ Katılım bankalarının talep edenlere kullandırdıkları kredilerin kontrollü olduğunu söylemek mümkündür. Nereye veya hangi iş koluna yatırım yapılacağını bilinmeyerek verilen kredilerin ekonomiye kesin fayda sağlayacağını söylemek güçtür. Yeni yatırım olmayan veya atıl kalacak şekilde kullanılacak krediler aslında genel ekonomi için kazançtan çok, kayıp

²⁸ Özulucan ve Deran, *a.g.m.* s. 88-89.

²⁹ Gönen, *a.g.t.* s. 8.

anlamındadır. Bu açıdan bakıldığında katılım bankalarının sağladığı krediler bir tür yatırım teşvikidir. Katılım bankalarının sağladıkları krediler ile yatırımlar yapılmakta ve bu yatırımlar genel ekonomiye artı değer katmaktadır.

2.2.4. Katılım Bankalarının Kanuni Dayanağı

Katılım bankalarının Türkiye'deki yasal dayanağı 16.12.1983 tarihli 83/7506 sayılı kararname ile ilan edilmiştir. Özel Finans Kurumlarının kurulması ile ilgili bu kararname 19.12.1983 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.³⁰

Türkiye'de 2005 yılında yürürlüğe giren Bankacılık Kanunu ile ismi katılım bankası olan bu kurumlar, daha önce Özel Finans Kurumu olarak adlandırılmaktaydı. Bu değişikliğin ana sebebi katılım bankalarının uluslararası bankacılık alanında banka olarak görülmesidir. Yani özel finans kurumu ibaresinde banka kelimesi geçmemektedir. Bu şekilde, katılım bankalarının tanınabilirlikleri de artmış, özel finans kurumlarının dünya bankacılık sistemi ile entegrasi sağlanabilmiştir. 2005 yılında alınan kararlarda katılım bankalarına yatırılan fonların güvence altında olma sistemi de değişmiş, katılım bankaların yatırılan fonların güvencesini sağlayan Katılım Bankaları Güvence Fonu TMSF'ye aktarılmıştır. Bu tarihte ayrıca katılım bankalarından faaliyetlerine devam edemeyecek durumda olanların da TMSF'ye devrine karar verilmiştir. Yani katılım bankalarının tasfiye kurulu TMSF olmuştur.³¹

2.2.5. Katılı Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri

Katılım bankalarının ortaya çıkış sebeplerini üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar dini, ekonomik ve sosyal sebeplerdir.

2.2.5.1. Dini Nedenler

Katılım bankalarının ortaya çıkışının ana sebeplerinden birinin İslamiyet'teki faiz yasağından kaynaklandığını söylemek mümkündür. İslam inancında faiz haram kılındığı için İslam devletlerinde faizli olan bankacılık sistemlerine olan talep az seviyededir. Faizle çalışan bankalara insanların fon aktarması ya da bu bankalardan fon kullanması Avrupa ülkelerinde %80'in üzerinde olurken, bu rakam İslam

³⁰ Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına İlişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname

³¹ Orhan Gudil, *Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankalarının Getirisi İle Alternatif Yatırım Araçları Getirilerinin Analizi (2004-2006)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Sakarya, 2007, s. 23.

ülkelerinde %6'lar civarındadır.³² Bir ülkede mevcut bulunan sermaye birikimi o ülkenin zenginliğine etki edecek unsurlardandır. İslam ülkelerindeki sermaye birikiminin ve birikmiş olan sermayenin kullanım yolu da faizsiz çalışan bankalar olmuşlardır. Bu durumun ana sebebi İslam dininden kaynaklanmaktadır. Yani İslam dinine mensup olanlar dini sebeplerden dolayı faizden ve faizli bankacılıktan uzak durmaktadırlar. Faizsiz bankacılık ile İslam ülkelerinde de sermaye birikimi sağlanabilmektedir. Katılım bankaları aracılığıyla faizsiz olarak toplanan fonlar ekonomiye yine faizsiz olarak katılmakta ve bu şekilde İslam ülkelerinde de sermaye birikimi sağlanabilmektedir.³³ Dini sebeplerle kaynak sahiplerinin ve kredi talep edenlerin geleneksel bankalara yönelmemeleri bu alanda bir eksikliğin ortaya çıkmasına ve bu eksikliğin de katılım bankaları ile giderilmesine sebep olmuştur. Katılım bankalarının faizsiz çalışma şekli İslam inanışına uygun olmasından dolayı bu düşünceye sahip olan yatırımcıların katılım bankalarına yönelmelerine sebep olmuştur.

2.2.5.2. Ekonomik Nedenler

Faizsiz bankacılığın ortaya çıkışı 1970'li yıllara rastlamaktadır. Bu tarihlerde OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarında yukarı doğru bir belirlemeye gitmeleri bu ülkelerin petrolden sağladıkları gelirlerin artmasına sebep olmuştur. Petrol fiyatlarının artması ile petrolden elde edilen gelirin yükselmesi petrol ihraç eden ülkelerde maddi kaynakların artmasına sebep olmuş ve elde bulunan kaynakların değerlendirilmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır. Çünkü Petrol ihraç eden ülkelerin gelirleri ve bu gelirlerinden yapmış oldukları tasarruflar batılı ülkelerde bulunan ve faizli sistemde çalışan bankalara doğru kaymaktaydı. Bu şekilde bir hareketlilik batılı ülkelerde bulunan fonların artmasını sağlarken petrol ihraç eden İslam ülkelerinde de bir fon kaybının olmasına sebep olmuştur. Petrol ihraç eden Müslüman ülkelerde yaşanan bu durum, eldeki fonların kullanımını İslami usullere göre yapma düşüncesini doğurmuş, çalışmalarına faizi katmayan finans kurumlarının oluşturulması amaçlanmıştır. Katılım bankalarının ortaya çıkışında geleneksel bankaların kalkınma hedefine yönelik uzun süreli yatırım kredileri yerine ticari amaçlı kısa süreli kredileri yeğlemekte, bu tutum gelişmekte olan ülkelerin

³² Aydın, Karapınar, *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2003, s. 14.

³³ Karapınar, *a.g.e.* s. 15.

kalkınmalarına bir engel teşkil etmesi de yatmaktadır. Faizsiz bankalar, kalkınma amacına yönelik yatırım projelerini finanse ederek, gelişmekte olan ülkelerdeki bir eksikliği gidermek mümkün olmuştur. Katılım bankalarının ortaya çıkışının diğer bir nedeni de geleneksel bankaların sanayi ve ticaretin ortakları olmadıklarından, öncelikle kendi çıkarlarını düşünmekte ve kredi verdikleri firmaların verimli çalışıp çalışmadığını gereği gibi denetleyememeleri ve izleyememeleridir. Bu durum, genel olarak bakıldığında ülke ekonomileri üzerinde menfi sonuçlar doğurmaktadır. Buna karşılık katılım bankaları ülke ekonomilerinin çıkarlarını düşünecek şekilde bir uygulama yapmaktadırlar.³⁴ Katılım bankaları bu özellikleri ile ülkelerin ekonomik kalkınmalarını sağlayacak yeni yatırımlar yapma konusunda teşvik edici unsur konumundadırlar. Yatırımcıya İslam düşüncesine uygun şekilde kaynak sağlayan kalkınma bankaları, işleyişleri ve ilkeleri gereği yatırım yapılacak olan iş kolunu denetleyerek yatırımların atıl kalmasının da önüne geçmektedirler.

2.2.5.3. Toplumsal Nedenler

Katılım bankacılığının ortaya çıkışında diğer sebeplerin yanında İslam inanışındaki faiz yasağının da etkisi önemli rol oynamaktadır. Çünkü faiz İslam inanışında haram kılınmıştır. İslam ülkelerinde bulunanlar ellerindeki fonların bir kısmını faizli bankacılık sistemlerine aktarıırken, önemli bir kısmı da faizin haram olmasından dolayı ellerindeki fonları bankalar kanalıyla ekonomiye dahil etmemekte, bu fonlar atıl durumda kalmaktadır. Bu durum ekonomik bir kayıp olarak görülmele birlikte insanların atıl duran fonlarından gelir kayıplarının olması da söz konusu olmaktaydı. Toplumun bu şekilde bir kayıp yaşaması faizin haram kılınması düşüncesine dayanmaktadır. Katılım bankaları ile toplumsal düşüncede oluşan bu yargı da ortadan kalkarak eldeki fonların ekonomiye katılması sağlanmıştır. Toplumun geneline uygun olmayan düşünce tarzı içerisinde fon sahiplerinin ellerindeki mevduatları toplayarak onları faizle değerlendirmek yerine bu fonlar ile fon sahiplerinin yeni yatırımlarına iştirak edebilecekleri bir sistem oluşturularak bu fonların değerlendirilmesi sağlanabilmiştir.³⁵ Bu amaçla oluşturulan katılım bankaları hem İslami düşüncenin gereğinin yerine gelmesi ve hem de atıl durumdaki kaynakların bankacılık sistemine ve dolayısıyla ekonomiye katılımlarını sağlamıştır.

³⁴ Öztin Akgüç, *100 Soruda Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 303.

³⁵ Ali Rıza Gül, "Faizsiz Bankacılığın Dini Temeli Açısından Mudarabe ile Selef Yöntemlerinin Mukayesesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 2004, s. 47.

Faiz kavramının doğası gereği iki taraftan birini kaçınılmaz bir biçimde zarara uğratma durumu söz konusudur. Faiz sisteminin işleyişi gereği borç veren her zaman için risk almadan para kazanırken borç alan zarar etme ihtimaline karşılık alacaklıya olan ödemeyi faiziyle birlikte yapmak durumunda kalmaktadır. Bu durumda alacaklı faizli sistemde her zaman avantajlı durumdadır. Bu sistemin en büyük dezavantajı ise insanların riske girip yatırım yapmak yerine paradan para kazanma arayışında olmalarıdır. Bu durumda gelir seviyesi düşük insanların yatırım ve kalkınmanın olmadığı bir ülkede ülkenin gelirinden elde ettikleri pay sürekli düşmekte ve sosyal adalet yara almaktadır.³⁶ Bu sorun da sosyal bir sorun olarak toplumları negatif yönde etkilemektedir. Katılım bankaları ile bu negatif etkinin önüne geçmek mümkün olmuştur.

2.2.6. Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı

2.2.6.1. Dünyada Katılım Bankacılığı

Katılım bankacılığı fikrinin oluşmaya başladığı dönemlerde bankacılık çevrelerinde bu sistemin uygulanamayacağı yönünde düşünceler bulunmaktaydı. Fakat durum bu şekilde olmamış özellikle faizin haram olduğunu kabul eden ülkelerde faizsiz bankacılık sistemi önemli gelişimler göstermiştir. Çünkü geleneksel bankacılık sisteminde uygulanan faizden birçok insan hem dini sebeplerden hem de faiz yükünden dolayı rahatsız durumdaydılar. Katılım bankaları bu duruma bir çözüm olarak ortaya çıkmış ve özellikle İslam ülkeleri arasında geniş bir kabul görmüştür. Klasik bankacılıkta ayrıca bankalar hangi alanlara kredi verdikleri değil de kredi verilen kişilerle ilgilenmekte, bu kişilerin ticari durumlarına bakmaktadır. Buna karşılık katılım bankaları fon kullanım talebinde bulunanların aldıkları fonları geri ödeme potansiyellerine bakmanın yanında verilen fonların hangi alanlarda değerlendirileceğini de incelemektedirler. Bu şekilde bir uygulama da sunulan fonların sağlam kanallara aktarılmasına sebep olmuştur. Benzeri avantajları katılım bankalarının özellikle İslam ülkelerinde kabullenilip benimsenmesini ve tercih edilmesini sağlamıştır. Katılım bankaları ile batılı ülkelerin bankalarında bulunan fonların tekrar geri dönmesi de sağlanabilecektir. Bu sebeple İslam ülkeleri katılım

---

³⁶ Emel Karaosman, *Katılım Bankalarında Verilen Hizmetiçi Eğitimin İş Tatmini Üzerine Etkileri Katılım Bankalarında Çalışan Personel Üzerinde Bir Uygulama*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Uluslararası Finans ve Katılım Bankacılığı Bilim Dalı, İstanbul 2014, s. 5.

bankalarını destekleyerek kanunlarında ve bankacılık sistemlerinde katılım bankalarına yer vermişlerdir.³⁷

Faizsiz bankacılığa duyulan ihtiyaç, İslam ülkelerinde ve diğer ülkelerde bulunan Müslüman nüfusun istekleri ile olmuştur. 20. Yüzyılda dünyada yaşanan iki büyük savaş birçok ülkede önemli yıkımlara sebep olmuş ve yıkımın izlerini ortadan kaldırmak için de elde bulunan bütün fonların ekonomiye dâhil edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Müslüman ülkelerde ve Müslümanların yaşadığı yerlerde elde bulunan fonların ekonomiye dâhil olması da ancak faizin olmadığı bir bankacılık sisteminin kurulması yoluyla sağlanabilmiştir. İhtiyaç duyulan fonların ekonomiye faizin bulunduğu bir sistemle kazandırmanın zorluğu İslam ülkelerinde de görülmüş ve bu şekilde İslami düşünceye uygun bir bankacılık sistemi oluşturulmuştur. Bunu yaparken de:

- Faizin, İslam dinince yasaklanmış olması,
- İslam ülkelerindeki fonların ya finans sistemi dışında tutulması veya rasyonel olmayan alanlara yatırılması,
- Bu fonların iktisadi kalkınma yolunda rasyonel olarak harekete geçirilmesi düşüncesi temel motivasyon olmuştur.

Faizsiz bankacılık düşüncesi Müslüman vatandaşların istekleri olduğundan birçok batılı bankalar da faizsiz bankacılığa sıcak bakarak bu şekilde bir hizmeti fon verene sunma yoluna gitmişlerdir. Dünyada 1,8 milyar civarında olan Müslüman nüfusun inanışlarından kaynaklanan faizsiz bankacılık sistemini arzu etmeleri faizsiz bankacılığın tüm bankacılık işlemlerindeki pazar payının da yükselmesine sebep olmuştur. 2020 senesine gelindiğinde 3,2 trilyon Amerikan Doları olacağı düşünülen faizsiz fon miktarı, bankacılık alanında bulunanların hepsinin dikkatlerini çekerek bu miktarın dünya ekonomisi adına ne kadar önemli olabileceği vurgulanmıştır.³⁸

Faizsiz bankacılık sistemine aktarılan fonların büyüklüğü bu sistemin ilk çıktığı dönemlerde faizsiz bankacılığa olan talebi arttırmıştır. Faizsiz bankacılık bazı ülkelerde zorunlu bir uygulama alanı bulmaktayken, bu sistemin zorunlu olmadığı ülkelerde de katılım bankalarının fon toplama ve fon verme uygulamalarından dolayı

³⁷ İsmail Çelik, "Katılım Bankaları ve Denetim Sorunsalı", *ANKA e-Dergi*, 1(1), 2006, s. 30.

³⁸ Sinan Şekeroğlu, Kadir Özer, "Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı", *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD)* 2017, 4(2), s. 20.

bu bankalara olan talep artmıştır. Çünkü katılım bankaları sadece faizsiz bankacılık yapmamakta aynı zamanda fon talep edenlerin alacakları fonları ne şekilde nerede kullanacaklarını da kontrol etmektedir. Bu yönüyle katılım bankaları aslında ekonomide bir kontrol mekanizması halindedir. Devletin yapacağı faturalandırma gibi birçok kontrolü ve düzenleyici işlemleri kendi başına, çalışma prensiplerinden dolayı yapmaktadır.³⁹

2.2.6.2. Türkiye’de Katılı Bankacılığı

Katılım bankacılığı Türkiye’de diğer Müslüman ülkelerdekinden daha yavaş bir şekilde gelişmiştir. Katılım bankalarının Türk finans sistemine dâhil olmaları 1980’li yıllarda finans sisteminde liberalizasyonunun önünün açılması ile başlamıştır. Bu tarihlerden itibaren Türk bankacılık sisteminin içerisine giren katılım bankaları, faizli bankacılık istemeyenlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Katılım bankacılığı ülkemize ilk dönemlerde özel finans kurumu olarak adlandırılırken daha sonra yapılan düzenleme ile katılım bankacılığı ismiyle anılmaya başlanmıştır.⁴⁰

Türkiye’de faizsiz bankacılık tecrübesi özellikle Türkiye’nin açık toplum olmaya başlaması ve serbest piyasa ekonomisine geçmesiyle güçlenmiştir. Faizsiz bankacılığın Bakanlar Kurulu’nun (BK) 1983 tarihli ve 7506 kararnamesiyle (BKK) Özel Finans Kurumları (ÖFK) adı altında kurulmasına karar verilmiştir. Bu kararnameden sonra 1985’te ilk faizsiz banka Albaraka Türk ve Faysal Finans olmuştur. Daha sonra sırasıyla 1989’da Kuveyt Türk, 1990’da Anadolu Finans, 1995’te İhlâs Finans ve 1996’da Asya Finans kurulmuştur. 2001’de İhlâs Finans tasfiye olmuş, Faysal Finans ile Anadolu Finans da birleşerek bugünkü Türkiye Finans adını almıştır. ÖFK adı altında kurulan bu bankalar 2005’te yapılan değişiklikle Katılım Bankası (KB) adını almıştır.⁴¹ 2019 yılına gelindiğinde Türkiye’de altı adet Katılım Bankası bulunmaktadır. Bunlar Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ, Türkiye Emlak Katılım Bankası AŞ, Kuveyt Tügrk Katılım Bankası

³⁹ Bilir *a.g.t.* s. 14.

⁴⁰ Sami Uslu, *İslam’da Faiz Yasağı ve Çağdaş Finans*, Zafer Yayınları, İstanbul, 2005, s. 1.

⁴¹ Aybegüm Bilir, Hüseyin Özgen, “Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Hatay İlinde Bir Araştırma”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), Adana, 2010, 42

AŞ, Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ, Vakıf Katılım Bankası AŞ, Ziraat Katılım Bankası AŞ'dir.⁴²

Katılım bankalarının dünyadaki geçmişi yaklaşık 50 yıllık bir zamana dayanırken, Türkiye'de bu geçmiş 40 yıl civarındadır. Bunun yanında Türkiye'de katılım bankalarına karşı duyulan talep, ilk günlerden itibaren olmuş ve her geçen gün de artarak devam etmiştir. Türk bankacılık sistemi içerisinde katılım bankalarının bu şekilde bir gelişim göstermesi katılım bankalarının uluslararası bazda da etkinliğini arttırmıştır. Katılım bankaları Türk bankacılık sistemine farklı finansal ürünlerin sunulmasını sağlamıştır. Katılım bankaları ile sunulan faizsiz bankacılık anlayışı Türkiye'de bulunan geleneksel bankalarda bulunmamaktadır. Türkiye'de 2014 yılında yükselmeyen bankacılık sektörünün net kârı, 2015 yılı sonunda bir önceki yıla göre %6 oranında artış göstererek 26,1 milyar TL seviyesinde gerçekleşirken, net kâr, 2014 yılının aynı dönemine göre kamu ve yabancı banka gruplarında artmış, yerli özel banka grubunda ise düşmüştür.⁴³ Katılım bankaları 2018'de 2.1 milyar lira net kar elde etmişlerdir.⁴⁴

Ücret ve komisyon gelirlerinde BDDK'nın yapmış olduğu düzenlemeler ile ücret ve komisyon geri ödemeleri de kârlılık üzerinde baskı oluşturmaktadır. Katılım bankacılığının ülkelere sağladığı fikri ve ekonomik avantajlar ülkeler tarafından fark edildikçe bu tarz bankaların işlerliğinin artması için de yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Demografik olarak Müslüman vatandaşların yoğunlukta oldukları ülkelerde bu şekildeki bankacılık işlemleri yoğunlukla talep görmekte, buralarda sadece fon kabullerinde değil, sanayi işletmelerine sunulan fonlarda da faizsiz çalışma imkânı bulabilmektedirler. Yeni yatırım yapmak isteyen işletmeler faizsiz bir şekilde temin ettikleri fonlar ile işletmelerine yeni yatırım yapabilirler ve bu şekilde de hem atıl fonların ekonomiye katılması hem de işlemlerinde faiz istemeyenlerin bu düşüncesi yerine gelmiş olmaktadır. Bu düşünce yapısı özellikle Müslüman ülkelerde ve Müslüman vatandaşların yaşadığı ülkelerde kabul görmüş bir bankacılık sistemi haline gelmiştir.⁴⁵

⁴² Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Erişim Tarihi: 15.07.2019, <http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri>.

⁴³ Şekeroğlu ve Özer, *a.g.m.* s. 22.

⁴⁴ Katılım Dünyası, Katılım bankalarının 2018 net karları, Erişim Tarihi: 11.07.2019, <https://katilimdunyasi.com/2019/04/03/katilim-bankalarinin-2018-net-karlari/>

⁴⁵ Şekeroğlu ve Özer, *a.g.m.* s. 22.

2.2.7. Katılım Bankalarının Türk Ekonomisine Katkıları

Katılım bankaları bankacılık işlemlerinin tamamında faizin olmadığı bir sistemi kullanmaktadırlar. Bu yönüyle bakıldığında katılım bankaları geleneksel anlayıştaki bankaların yanında olarak Türk bankacılık sistemini destekleyici, bütünlüğü sağlayıcı bir işlevleri bulunmaktadır. Katılım bankaları Türkiye’de bulunan geleneksel bankalar gibi mevduat toplayıp kredi vermektedirler. Diğer bankalardan fonksiyonel olarak farkları bankacılık işlemlerinde faiz verip almamalarıdır. Bu yönüyle Türk bankacılık sistemi içerisinde bulunan katılım bankaları fon veren ve fon temin etmek isteyenlerin faizsiz fon isteklerinin de yerine gelmesini sağlamaktadırlar. Bu şekilde finansal sisteme dâhil olmayan fonların sistem içerisine girmesini sağlayan katılım bankaları, fon talep edenlere kullandırdıkları fonların nerelerde ne şekilde kullanılacağı konusunda da inceleme yaptıklarından dolayı aslında yatırımcıların yaptıklarını kontrol eden bir mekanizma olarak çalışmaktadırlar. Katılım bankalarından temin edilen fonlarla yeni yatırım yapanlardan istenen faturalar da ekonomideki kayıt dışılığın önüne geçmektedir. Katılım bankalarının fon kullandırma tarzları İslam inancına aykırı alanlara yapılamayacağı için yapılacak yatırımların ekonominin gelişmesini sağlayıcı etkileri de artmaktadır. Geleneksel bankacılıkta kullandırılan fonların yerini araştırma sorumluluğu fon kullandıran bankaların üzerinde değildir. Buna karşılık katılım bankaları yapılan yatırımların yerini kontrol etmektedir ve bu şekilde ekonomide kısıtlı olan kaynakların ekonomiyi kalkındırıcı bir şekilde etkin kullanılmasını sağlayabilmektedir. Çünkü katılım bankalarından sağlanan fonlarla yapılan yeni yatırımlardan ekonominin vergi sağlayıcı, istihdamı arttırıcı etkileri bulunmaktadır. Bu açılarından bakılarak katılım bankalarının Türk ekonomisine sağladığı katkıları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.⁴⁶

- Atıl fonların ekonomiye kazandırılması
- Yabancı kaynak transferi sağlanması
- Kayıt dışı ekonomiyi engelleyici etkisi
- Fon sağlayarak reel ekonominin gelişmesinde katkı sağlama

⁴⁶ Emre Can Arslan, Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, 26.12.2017, <http://www.ticaret.edu.tr/uploads/dosyalar/921/62%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20Bankac%C4%B1l%C4%B1n%C4%9F%C4%B1%20Ve%20T%C3%BCrkiye%20Ekonomisine%20Katk%C4%B1lar%C4%B1.pdf>.

- Krizlerden etkilenme
- İstihdama katkı sağlama

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama yöntemi, anket formunun güvenilirlik analizi, anket maddelerinin faktör sonuçları bulunmaktadır.

3.1. Materyal

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni TRB1 bölgesi (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)'i merkezinde yaşayan din görevlilerinden oluşmaktadır.

TRB1 bölgesi müftülüğünden elde edilen verilere göre 2017 yılında toplamda 2342 din görevlisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmada kolayda örnekleme tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Anket 353 din görevlisine uygulanmış elde edilen veriler eksiksiz ve hatasız olarak değerlendirmeye alınmıştır (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklem Grubu

	İl	Alınan (%15)	Toplam
İl	Malatya	187	1253
	Elazığ	104	686
	Tunceli	16	104
	Bingöl	46	299
	Toplam	353	2342

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde din görevlilerinin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiş ikinci bölümde ise ölçek soruları yer almaktadır. Din görevlilerinin katılım bankacılığına bakış açısına ilişkin 5'li likert tipi derecelendirmeye (1. Kesinlikle Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle Katılıyorum) tabii tutulmuştur.

3.4. Güvenirlilik

Güvenirlilik analizi, daha önceden belirlenmiş bir ölçek türüne göre hazırlanmış ankete verilen yanıtların tutarlılığını ölçer. Burada tutarlılıktan kasıt, sadece ölçeğe uygun olarak sıralanabilir (ordinal scale) yanıtlar içeren sorulara

verilen yanıtların tutarlılığıdır (<http://www.ekonomianaliz.com/guvenilirlik-analizi-reliability-analysis/>). Örneğin anketin cinsiyet, gelir veya evet/hayır cevabı verilen sorularına güvenilirlik analizi uygulanmaz. Ancak örneğin her hangi bir konu hakkında görüş belirten bir soruya verilen 5'li Likert ölçeği ile yanıtlar güvenilirlik analizine tabi tutulabilmektedir.

Güvenilirlik analizi için kullanılan temel analiz Cronbach Alpha (α) değerinin bulunmasıdır. Her bir madde için tek bir α değeri olabileceği gibi, tüm soruların ortalama bir α değeri de olabilmektedir. Tüm sorular için elde edilen α değeri o anketin toplam güvenilirliğini gösterir ve 0.7'den büyük olması beklenir, bu değerden düşük α değerleri anketin zayıf güvenilirliği olduğunu gösterir, $\alpha > 0.8$ olması ise anketin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Eğer anketin güvenilirliğini artırılması isteniyorsa daha önce belirtildiği gibi tek tek sorulara dair elde edilen α değeri gözden geçirilmektedir. Bu sorulardan hangi α değeri, toplamda elde edilen α değerini düşürüyorsa o soru çıkartılarak anketin güvenilirliği yükseltilir.

Cronbach's alpha (α) katsayısı şu şekilde formüle edilir:

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^K \sigma_{Y_i}^2}{\sigma_X^2} \right)$$

K madde sayısını, σ_X^2 toplam test skorunun varyansını ve $\sigma_{Y_i}^2$ ise i (nci) maddenin toplam örneklemdeki varyansını göstermektedir.

Güvenilirlik kategorileri ise daha kesin olarak şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Tablo 3.2):

Tablo 3.2. Cronbach's Alpha Güvenilirlik Analizi Uygunluk Tablosu

Cronbach's alpha	Güvenilirlik
$\alpha \geq 0.9$	Mükemmel
$0.9 > \alpha \geq 0.8$	İyi
$0.8 > \alpha \geq 0.7$	Kabul edilebilir
$0.7 > \alpha \geq 0.6$	Şüpheli
$0.6 > \alpha \geq 0.5$	Kötü
Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0,842	15

(Kaynak: <http://www.ekonomianaliz.com/guvenilirlik-analizi-reliability-analysis/>)

Anket ölçeğinde 15 madde kullanılmış, güvenilirliği (Cronbach's Alpha) 0,84 olarak bulunmuş kullanılabilir olarak değerlendirilmiştir (Tablo 3.2).

3.5. Maddelerin Faktör Sonuçları

Faktör analizi sosyal bilimlerde yoğun olarak kullanılan istatistiksel bir tekniktir. Faktör analizinin amacı, değişkenlerle birlikte farklılık yaratan gizli değişkenlerin ortaya çıkmasını sağlamaktır (Costello ve Osborne, 2005: 1).

Araştırmacının, faktör analizi kullanabilmesi için verebileceği en önemli kararlardan birisi veri sayısının bu analiz için yeterli olup olmamasıdır. Bunun için üç yöntemden bahsedilmektedir. İlki, korelasyon matrisinin sınanmasıdır. İkincisi, değişkenler arasındaki kısmi korelasyonların sınanması ve son olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçümleridir. KMO istatistiksel bir test olmamasına rağmen örneklem yeterliliğini belirlemede yol göstericidir. KMO ölçümleri 0-1 arasında değer almaktadır. Ölçüm sonucunun 1'e doğru yaklaşması verilerin faktör analizine olan uygunluğuna işaret eder. Faktör analizinin uygulanması için KMO sonuçlarının 0,80'den daha fazla olması önerilmektedir. Ancak 0,60 üzerinde bulunan sonuçlar içinde uygulanması kabul görmüştür. KMO ölçümlerinin yorumlanması aşağıdaki gibidir (Sharma, 1996: 116; Çilingirtürk, 2011: 165).

Tablo 3.3. Madde Yükleri Faktör Analizi

	Faktör Yükü		
	1	2	3
Faktör 1: Katılım Bankacılığı Tercihleri			
Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.	,897		
Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifidir.	,787		
Çok fazla ihtiyaç duyulması halinde katılım bankalarını tercih etmelerini uygun bulurum.	,760		
Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerinde etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum.	,671		
Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.	,563		
Katılım bankacılığımı finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim.	,485		
Faktör: 2 Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma			
Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.		,847	
Katılım bankacılığının İslami şartlara uygun olduğunu düşünüyorum.		,815	
Katılım bankalarına emanet para ile yatırım yapmak uygundur.		,666	
Katılım bankacılığı İslam ekonomisi modeli olabilir.		,593	
İslami kurallara uygun olduğu için işlemlerimi katılım bankacılığı aracılığı ile yaparım.		,571	
Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.		,425	
Faktör: 3 Faize İlişkin İşlemler			
Katılım bankacılığının bize uygun yatırım ürünlerini sunduğunu düşünürüm.			0,86
Katılım bankalarının uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşünürüm.			,840
Katılım bankaları tarafından gerçekleştirilen isteğe bağlı bireysel emeklilik fonlarında faizin söz konusu olduğunu düşünüyorum.			,806

Anket maddelerinin faktör yüklerine göre analizi sonucu 3 faktör belirlenmiştir. Bu faktörler Katılım Bankacılığı Tercihleri (6 madde), Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma (6 madde) ve Faize İlişkin İşlemler (3 madde) olarak adlandırılmıştır.

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,889
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1505,0
	df	105
	Sig.	,000

KMO değerinin 0,889 olması bu ölçeğin uygulanabilirliğinin bir göstergesidir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde anket formu ile elde edilen verilerin bulguları ve yorumları bulunmaktadır.

4.1. Katılımcıların tanımlayıcı özellikleri ait bulgular

Katılımcıları tanımaya yönelik bazı özellikler Tablo 4.1. verilmiştir

Tablo 4.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

		Sayı (N)	Yüzde (%)
İl	Malatya	187	52,97
	Elazığ	104	29,46
	Tunceli	16	4,53
	Bingöl	46	13,03
Medeni hal	Evli	284	80,74
	Bekar	68	19,26
Mezuniyet	İlköğretim	3	0,85
	Lise	112	31,73
	Üniversite	208	58,92
	Lisansüstü	22	6,23
	Diğer	8	2,27
Meslek	İmam	263	74,50
	Müezzin	50	14,16
	Vaiz	32	9,07
	Kuran Kursu Öğrt.	4	1,13
	Müftü	4	1,13
Yaş	18-20	3	0,28
	21-30	112	32,86
	31-40	106	30,59
	41-50	97	28,05
	51-60	35	10,20
Gelir	2000TL ve altı	9	2,55
	2000-2500TL	41	11,61
	2500-3000TL	97	27,48
	3000-3500TL	173	49,01
	3500-4000TL	24	6,80
	4000TL ve üstü	9	2,55
Toplam		353	100,00

Tablo 1'deki verilere göre araştırmaya katılan 353 din görevlisinin demografik özellikleri incelendiğinde; katılımcıların 187 (%52,97)'si Malatya, 104 (%29,46)'si Elazığ, 16 (%4,53)'ü Tunceli, 46 (%13,3)'ü Bingöl'den katılım sağlanmıştır. Katılımcıların 284 (%80,74)'ü Evli, 68 (%19,26)'si Medeni durumunun Bekar olduğu görüldü. Mezuniyet durumu olarak 3 (%0,85)'i İlköğretim, 112 (%31,73)'ü

lise, 208 (%58,92)'si Üniversite, 22 (%6,23)'ü Lisansüstü, eğitim seviyesinde olduğu görüldü

Meslek olarak 263 (%74,50)'si imam, 50 (%14,16)'si Müezzin, 32 (%9,7)'si vaiz, 4 (%1,13)'ü müftü, 4 (%1,13)'ü ise Kur'an kursu öğreticisidir. Yaş aralığı olarak 20 ve altı 3 (%0,28) kişi, 21-30 yaş grubu 112 (%32,86) kişi, 31-40 arası 106 (%30,59) kişi, 41-50 yaş arası 97 (%28,05) kişi, 51-60 yaş arası 35 (%10,20) kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların gelir durumlarına göre gruplandırılmasında ise 9 (%2,55) kişinin 2000TL altı, 41 (%11,61) kişinin 2000-2500 TL arasında, 97 (%24,48) kişinin 3000-3500 TL arasında, 173 (49,01) kişinin 3500-4000 TL arasında ve 9 (%2,55) kişinin 4000 ve üstü geliri olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Din Görevlilerinin Katılım Bankacılığı Hakkında Görüşlerinin Öğrenmek Amacıyla Sorulan Sorular

Din görevlilerinin katılım bankacılığı ile ilgili görüşleri Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 4.2. Din Görevlilerinin Katılım Bankacılıkları İle İlgili Görüşleri

		N	Ort	Ss
M1	Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.	353	2,49	1,135
M2	Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.	353	2,94	1,100
M3	Katılım bankacılığı İslam ekonomisi modeli olabilir.	353	2,82	1,165
M4	Katılım bankalarına emanet para ile yatırım yapmak uygundur.	353	2,75	1,047
M5	Çok fazla ihtiyaç duyulması halinde katılım bankalarını tercih etmelerini uygun bulurum.	353	3,25	1,059
M6	Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifidir.	353	3,09	,961
M7	Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.	353	3,22	1,095
M8	Katılım bankacılığının İslami şartlara uygun olduğunu düşünüyorum.	353	2,66	1,158
M9	Katılım bankaları tarafından gerçekleştirilen isteğe bağlı bireysel emeklilik fonlarında faizin söz konusu olduğunu düşünüyorum.	353	3,24	1,124
M10	Katılım bankalarının uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşünürüm.	353	3,26	1,090
M11	Katılım bankacılığımı finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim.	353	2,85	,990
M12	İslami kurallara uygun olduğu için İşlemlerimi katılım bankacılığı aracılığı ile yaparım.	353	2,87	1,062
M13	Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerinde etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum.	353	2,92	1,073
M14	Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.	353	2,42	1,158

M15	Katılım bankacılığının bize uygun yatırım ürünlerini sunduğunu düşünürüm.	353	2,71	,992
-----	---	-----	------	------

Katılım bankacılığı ile ilgili sorulan 15 ifadenin çalışmaya katılan 353 din görevlisi için madde ortalamaları ve standart sapmaları incelendiğinde katılım bankalarının katılımcılar;

M5. Çok fazla ihtiyaç duyulması halinde katılım bankalarını tercih etmelerini uygun bulurum.

M7. Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.

M10. Katılım bankalarının uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşünürüm.

görüşlerine din görevlilerinin olumlu baktıkları görülmüştür. En düşük ortalamaya sahip olan ifadeler ise

M1. Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.

M 14. Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.
maddelerinde oluşmuştur.

Tablo 4.3. İllere Göre Din Görevlilerinin Anket Maddelerine Verdiği Cevapların Dağılımı

	Malatya		Elazığ		Tunceli		Bingöl		Toplam		Ortalama
Katılım bankacılığı fairsiz bankacılıktır.	Kesinlikle Katılmıyorum	39	20,90	34	32,70	2	13,30	11	23,9	75	21,31
	Katılmıyorum	47	25,10	26	25,00	6	40,00	18	39,1	79	22,44
	Fikrim yok	56	29,90	28	26,90	4	26,70	12	26,1	88	25,00
	Katılıyorum	39	20,90	13	12,50	2	13,30	4	8,7	54	15,34
	Kesinlikle Katılıyorum	6	3,20	3	2,90	1	6,70	1	2,2	10	2,84
Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.	Kesinlikle Katılmıyorum	16	8,60	16	15,40	1	6,70	5	10,9	33	9,38
	Katılmıyorum	55	29,40	28	26,90	0	0,00	18	39,1	83	23,58
	Fikrim yok	44	23,50	25	24,00	7	46,70	7	15,2	76	21,59
	Katılıyorum	64	34,20	31	29,80	5	33,30	15	32,6	100	28,41
	Kesinlikle Katılıyorum	8	4,30	4	3,80	2	13,30	1	2,2	14	3,98
Katılım bankacılığı İslam ekonomisi modeli olabilir.	Kesinlikle Katılmıyorum	33	17,60	17	16,30	0	0,00	3	6,5	50	14,20
	Katılmıyorum	43	23,00	26	25,00	3	20,00	10	21,7	72	20,45
	Fikrim yok	45	24,10	31	29,80	6	0,00	22	47,8	82	23,30
	Katılıyorum	58	31,00	22	21,20	5	33,30	10	21,7	85	24,15
	Kesinlikle Katılıyorum	8	4,30	8	7,70	1	6,70	1	2,2	17	4,83
Katılım bankalarına emnet para ile yatırım yapmak uygundur.	Kesinlikle Katılmıyorum	22	11,80	15	14,40	0	0,00	4	8,7	37	10,51
	Katılmıyorum	53	28,30	34	32,70	5	33,30	19	41,3	92	26,14
	Fikrim yok	67	35,80	28	26,90	6	40,00	12	26,1	101	28,69
	Katılıyorum	37	19,80	23	22,10	3	20,00	10	21,7	63	17,90
	Kesinlikle Katılıyorum	8	4,30	4	3,80	1	6,70	1	2,2	13	3,69
Çok fazla ihtiyaç duyulması halinde katılım bankalarını tercih etmelerini uygun bulurum.	Kesinlikle Katılmıyorum	10	5,30	10	9,60	0	0,00	7	15,2	20	5,68
	Katılmıyorum	33	17,60	23	22,10	4	26,70	16	34,8	60	17,05
	Fikrim yok	48	25,70	21	20,20	4	26,70	4	8,7	73	20,74
	Katılıyorum	82	43,90	42	40,40	6	40,00	17	37,0	130	36,93
	Kesinlikle Katılıyorum	14	7,50	8	7,70	1	6,70	2	4,3	23	6,53
Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatiftir.	Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,20	8	7,70	0	0,00	4	8,7	14	3,98
	Katılmıyorum	41	21,90	28	26,90	2	13,30	11	23,9	71	20,17
	Fikrim yok	74	39,60	32	30,80	5	33,30	18	39,1	111	31,53
	Katılıyorum	56	29,90	31	29,80	7	46,70	11	23,9	94	26,70
	Kesinlikle Katılıyorum	10	5,30	5	4,80	1	6,70	2	4,3	16	4,55

	Malatya		Elazığ		Tunceli		Bingöl		Toplam		Ortalama
Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.	9	4,80	12	11,50	0	0,00	5	1,9	21	5,97	3,22
	36	19,30	29	27,90	3	20,00	18	39,1	86	24,43	
	40	21,40	25	24,00	1	6,70	16	34,8	66	18,75	
	87	46,50	31	29,80	7	46,70	5	10,9	125	35,51	
	15	8,00	7	6,70	4	26,70	2	4,3	26	7,39	
Katılım bankacılığının İslami şartlara uygun olduğunu düşünüyorum.	29	15,50	22	21,20	1	6,70	4	8,7	52	14,77	2,66
	59	31,60	35	33,70	4	26,70	19	41,3	98	27,84	
	45	24,10	27	26,00	3	20,00	17	37,0	75	21,31	
	44	23,50	11	10,60	7	46,70	4	8,7	62	17,61	
	10	5,30	9	8,70	0	0,00	2	4,3	19	5,40	
Katılım bankaları tarafından gerçekleştirilen isteğe bağlı bireysel emeklilik fonlarında faizin söz konusu olduğunu düşünüyorum.	10	5,30	8	7,70	0	0,00	1	2,2	18	5,11	3,24
	31	16,60	25	24,00	7	46,70	6	13,0	63	17,90	
	60	32,10	36	34,60	4	26,70	28	60,9	100	28,41	
	57	30,50	17	16,30	4	26,70	9	19,6	78	22,16	
	29	15,50	18	17,30	0	0,00	2	4,3	47	13,35	
Katılım bankalarım uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşünürüm.	10	5,30	9	8,70	1	6,70	1	2,2	20	5,68	3,26
	29	15,50	22	21,20	4	26,70	5	10,9	55	15,63	
	51	27,30	38	36,50	4	26,70	15	32,6	93	26,42	
	76	40,60	21	20,20	5	33,30	17	37,0	102	28,98	
	21	11,20	14	13,50	1	6,70	8	17,4	36	10,23	
Katılım bankacılığı finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim.	13	7,00	15	14,40	0	0,00	5	10,9	28	7,95	2,85
	51	27,30	30	28,80	3	20,00	18	39,1	84	23,86	
	66	35,30	35	33,70	6	40,00	14	30,4	107	30,40	
	53	28,30	21	20,20	5	33,30	9	19,6	79	22,44	
	4	2,10	3	2,90	1	6,70	0	0	8	2,27	
İslami kurallara uygun olduğu için işlemlerimi katılım bankacılığı aracılığı ile yaparım.	13	7,00	15	14,40	0	0,00	6	13,0	28	7,95	2,87
	62	33,20	29	27,90	4	26,70	18	39,1	95	26,99	
	44	23,50	35	33,70	6	40,00	5	10,9	85	24,15	
	66	35,30	13	12,50	4	26,70	13	28,3	83	23,58	
	2	1,10	12	11,50	1	6,70	4	8,7	15	4,26	

	Kesinlikle Katılmıyorum	Malatya		Elazığ		Tunceli		Bingöl		Toplam		Ortalama
		19	10,20	23	22,10	0	0,00	2	4,3	42	11,93	
Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerindeki etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum.	Katılmıyorum	29	15,50	14	13,50	4	26,70	4	8,7	47	13,35	2,92
	Fikrim yok	74	39,60	45	43,30	4	26,70	24	52,2	123	34,94	
	Katılıyorum	59	31,60	14	13,50	6	40,00	13	28,3	79	22,44	
	Kesinlikle Katılıyorum	6	3,20	8	7,70	1	6,70	3	6,5	15	4,26	
	Kesinlikle Katılmıyorum	50	26,70	24	23,10	2	13,30	20	43,5	76	21,59	
	Katılmıyorum	69	36,90	31	29,80	3	20,00	9	19,6	103	29,26	
Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.	Fikrim yok	35	18,70	26	25,00	2	13,30	11	23,9	63	17,90	2,42
	Katılıyorum	28	15,00	15	14,40	7	46,70	5	10,9	50	14,20	
	Kesinlikle Katılıyorum	5	2,70	8	7,70	17		1	2,2	30	8,44	
	Kesinlikle Katılmıyorum	19	10,20	18	17,30	0	0,00	3	6,5	37	10,51	
Katılım bankacılığının bize uygun yatırım ürünlerini sunduğunu düşünürüm.	Katılmıyorum	54	28,90	27	26,00	7	46,70	8	17,4	88	25,00	2,71
	Fikrim yok	72	38,50	40	38,50	3	20,00	24	52,2	115	32,67	
	Katılıyorum	39	20,90	16	15,40	3	20,00	7	15,2	58	16,48	
	Kesinlikle Katılıyorum	3	1,60	3	2,90	2	13,30	4	8,7	8	2,27	
	Total	187	100,00	104	100,00	15	100,00	46	100	352	100,00	

M1: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %25,1'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %25,0'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %40'i Bingöl'de ki din görevlilerinin, %29,1'i katılmadığını ifade etmişlerdir.

M2: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %34,20'si, Elazığ'daki din görevlilerinin %29,8'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %33,3'ü Bingöl'de ki din görevlilerinin, %32,6'si katıldığını ifade etmişlerdir.

M3: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankacılığı İslam ekonomisi modeli olabilir* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %31,0'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %21,10'si, Tunceli'deki din görevlilerinin %33,3'ü Bingöl'de ki din görevlilerinin, %21,7'si katıldığını ifade etmişlerdir.

M4: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankalarına emanet para ile yatırım yapmak uygundur.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %28,3'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %32,70'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %33,3'ü Bingöl'de ki din görevlilerinin, %41,3'ü katılmadığını ifade etmişlerdir.

M5: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Çok fazla ihtiyaç duyulması halinde katılım bankalarını tercih etmelerini uygun bulurum.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %43,90'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %40,40'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %40,0'i Bingöl'de ki din görevlilerinin, %37,0'si katıldığını ifade etmişlerdir.

M6: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatiftir.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %39,60'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %30,80'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %33,3'i Bingöl'de ki din görevlilerinin, %39,1'i Fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir.

M7: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %46,50'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %29,80'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %46,70'i Bingöl'de ki din görevlilerinin, %10,9'si katıldığını %39,1'nin ise katılmadığını ifade etmişlerdir. Bu madde Bingöl 'de ki din görevlilerinin farklı görüş bildirmişlerdir.

M8: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankacılığının İslami şartlara uygun olduğunu düşünüyorum.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %31,60'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %33,70'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %26,70'i Bingöl'de ki din görevlilerinin, %41,3'ünün katılmadığı ifade etmişlerdir.

M9: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankaları tarafından gerçekleştirilen isteğe bağlı bireysel emeklilik fonlarında faizin söz konusu olduğunu düşünüyorum.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %32,10'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %34,60'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %26,70'i, Bingöl'de ki din görevlilerinin, %60,9'ünün Fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir. Tunceli bu görüşe %46,70 ile katılmadığını belirterek farklılık oluşturmuştur.

M10: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankalarının uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşünürüm..* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %40,60'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %20,20'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %33,30'i, Bingöl'de ki din görevlilerinin, %37,0'sini katıldığını ifade etmişlerdir. Elazığ'da ki din görevlilerinin, bu maddede %36,50'sini Fikrinin olmadığını ifade ederek farklılık oluşturmuştur.

M11: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankacılığını finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %35,30'ü, Elazığ'daki din görevlilerinin %33,70'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %40,30'i, Bingöl'de ki din görevlilerinin, %30,4'ünün Fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bingöl'de ki din görevlilerinin, bu maddede %39,10'inin Katılmadığını ifade ederek farklılık oluşturmuştur.

M12: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *İslami kurallara uygun olduğu için İşlemlerimi katılım bankacılığı aracılığı ile yaparım.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %33,20'si, Elazığ'daki din görevlilerinin %27,90'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %26.70'i, Bingöl'de ki din görevlilerinin, %39,i'nin Katılmadığını ifade etmişlerdir. Bu maddede Malatya'da ki din görevlileri %35,30 ile katıldığını, Tunceli'deki din görevlilerinin %40,00'inin Fikrinin olmadığını ifade ederek farklılık oluşturmuştur.

M13: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerinde etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %39,60'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %43,30'ü, Tunceli'deki din görevlilerinin %26.70'i, Bingöl'de ki din görevlilerinin, %52,2'sinin Fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu maddede Tunceli'de ki din görevlileri %40,00 ile katıldığını, ifade ederek farklılık oluşturmuştur.

M14: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Zarar etme İhtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %36,90'i, Elazığ'daki din görevlilerinin %29,80'ü, Tunceli'deki din görevlilerinin %20.00'si, Bingöl'de ki din görevlilerinin, %19,6'sinin Katılmadığını ifade etmişlerdir. Bu maddede Tunceli'de ki din görevlileri %46,70 ile katıldığını, Bingöl'deki din görevlilerinin, %43,5'inin Kesinlikle katılmadığını ifade ederek farklılık oluşturmuştur.

M15: Yapılan analizler sonucunda illere göre din görevlilerinin *Katılım bankacılığının bize uygun yatırım ürünlerini sunduğunu düşünürüm.* görüşüne Malatya'daki din görevlilerinin %38,50'si, Elazığ'daki din görevlilerinin %38,40'i, Tunceli'deki din görevlilerinin %20.00'si, Bingöl'de ki din görevlilerinin, %52,2'sinin Fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu maddede Tunceli'de ki din görevlileri %46,70 ile katılmadığını, ifade ederek farklılık oluşturmuştur.

Tablo 4.4. İllere Göre Din Görevlilerinin Maddelere Katılım Düzeyinin Analizi

Madde	İl	N	Mean	Std. Deviation	F	p
M1: Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.	Malatya	187	2,60	1,128	3,111	,047
	Elazığ	104	2,27	1,135		
	Tunceli	16	2,62	1,087		
	Bingöl	46	2,61	1,081		
	Total	353	2,49	1,135		
M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.	Malatya	187	2,96	1,074	3,411	,041
	Elazığ	104	2,79	1,143		
	Tunceli	16	3,50	0,966		
	Bingöl	46	3,14	0,997		
	Total	353	2,93	1,100		
M7: Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.	Malatya	187	3,33	1,031	7,539	,001
	Elazığ	104	2,92	1,146		
	Tunceli	16	3,81	1,046		
	Bingöl	46	3,12	1,08		
	Total	353	3,22	1,095		
M11: Katılım bankacılığını finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim.	Malatya	187	2,91	0,957	3,226	,041
	Elazığ	104	2,68	1,045		
	Tunceli	16	3,25	0,856		
	Bingöl	46	2,98	0,958		
	Total	353	2,85	0,990		
M13: Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerinde etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum.	Malatya	187	3,02	1,005	3,604	,028
	Elazığ	104	2,71	1,179		
	Tunceli	16	3,34	,930		
	Bingöl	46	3,25	0,984		
	Total	353	2,92	1,073		
M14: Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.	Malatya	187	2,29	1,100	4,621	,011
	Elazığ	104	2,53	1,214		
	Tunceli	16	3,12	1,204		
	Bingöl	46	2,98	1,215		
	Total	353	2,42	1,158		

M1: Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır. Maddesinde Elazığ ili (2,27±1,135) ortalaması ile en düşük katılım göstermiştir.

M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm. Maddesinde Tunceli ili (3,50±0,966) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M7: Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm. Maddesinde Tunceli ili (3,81±1,04) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M11: Katılım bankacılığını finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim. Maddesinde Tunceli ili (3,25±0,94) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M13: Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerinde etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum Maddesinde Tunceli ili (3,34±0,98) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M14: Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim. Maddesinde Tunceli ili (3,12±1,20) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

Tablo 4.5. Din Görevlilerinin Medeni Durum Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi

		N	Ort	Ss	F	p
M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.	Evli	284	3,02	1,107	7,214	,008
	Bekar	687	2,61	1,017		
	Total	353	2,93	1,100		
M7: Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.	Evli	284	3,32	1,057	9,075	,003
	Bekar	687	2,86	1,166		
	Total	353	3,22	1,095		

M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm. Maddesinde Evli din görevlileri (3,02±1,10) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M7: Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm. Maddesinde Evli din görevlileri (3,32±1,10) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

Tablo 4.6. Din Görevlilerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi

		N	Ort	Ss	F	p
M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.	İlköğretim	3	2,00	.	2,620	,047
	Lise	112	2,77	1,008		
	Üniversite	208	2,95	1,145		
	Lisansüstü	22	3,48	,918		
	Diğer	8	2,66	1,211		
	Total	353	2,93	1,100		
M7: Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.	İlköğretim	3	1,00	.	3,418	,009
	Lise	112	3,01	1,081		
	Üniversite	208	3,27	1,107		
	Lisansüstü	22	3,72	,737		
	Diğer	8	3,00	1,264		
	Total	353	3,22	1,095		
M14: Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.	İlköğretim	3	1,00	.	5,210	,000
	Lise	112	2,00	1,022		
	Üniversite	208	2,57	1,161		
	Lisansüstü	22	2,83	1,169		
	Diğer	8	2,80	1,224		
	Total	353	2,42	1,158		

M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm. Maddesinde Lisansüstü eğitim seviyesindeki din görevlileri ($3,48 \pm 0,918$) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M7: Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm. Maddesinde Lisansüstü eğitim seviyesindeki din görevlileri ($3,72 \pm 0,737$) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M14: Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim. Maddesinde Lisansüstü eğitim seviyesindeki din görevlileri ($3,83 \pm 1,16$) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

Tablo 4.7. Din Görevlilerinin Branş Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	p
M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.	İmam	232	2,8319	1,03707	3,712	,006
	Müezzin	40	3,0250	1,25038		
	Vaiz	29	3,4828	1,21363		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	3,0000	1,00000		
	Müftü	3	4,3333	,57735		
	Total	307	2,9349	1,10065		
M3: Katılım bankacılığı İslam ekonomisi modeli olabilir.	İmam	232	2,7069	1,13974	3,160	,014
	Müezzin	40	3,1500	1,18862		
	Vaiz	29	3,2414	1,21465		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	2,6667	,57735		
	Müftü	3	4,0000	1,00000		
	Total	307	2,8274	1,16576		
M4: Katılım bankalarına emanet para ile yatırım yapmak uygundur.	İmam	232	2,6379	1,00127	5,862	,000
	Müezzin	40	2,8750	1,11373		
	Vaiz	29	3,3103	1,03866		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	2,3333	,57735		
	Müftü	3	4,6667	,57735		
	Total	307	2,7492	1,04739		
M6: Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifidir.	İmam	232	2,9914	,92109	4,045	,003
	Müezzin	40	3,3250	1,02250		
	Vaiz	29	3,3793	1,01467		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	3,0000	1,00000		
	Müftü	3	4,6667	,57735		
	Total	307	3,0879	,96105		
M8: Katılım bankacılığının İslami şartlara uygun olduğunu düşünüyorum.	İmam	232	2,5776	1,13695	3,739	,005
	Müezzin	40	2,6000	1,12774		
	Vaiz	29	3,3103	1,19832		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	2,6667	,57735		
	Müftü	3	4,0000	1,00000		
	Total	307	2,6645	1,15815		
M12: İslami kurallara uygun olduğu için İşlemlerimi katılım bankacılığı aracılığı ile yaparım.	İmam	232	2,8190	1,01588	2,551	,039
	Müezzin	40	2,8250	1,25856		
	Vaiz	29	3,4483	1,05513		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	2,3333	,57735		
	Müftü	3	3,0000	1,00000		
	Total	307	2,8762	1,06227		

M2: Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm. Maddesinde Müftü kadrosundaki din görevlileri ($4,33 \pm 0,57$) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M3: Katılım bankacılığı İslam ekonomisi modeli olabilir. Maddesinde Müftü kadrosundaki din görevlileri ($4,00 \pm 1,00$) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M4:Katılım bankalarına emanet para ile yatırım yapmak uygundur. Maddesinde Müftü kadrosundaki din görevlileri (4,66±0,57) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M6: Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifidir. Maddesinde Müftü kadrosundaki din görevlileri (4,66±0,57) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M8:Katılım bankacılığının İslami şartlara uygun olduğunu düşünüyorum. Maddesinde Müftü kadrosundaki din görevlileri (4,00±1,00) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

M12:İslami kurallara uygun olduğu için İşlemlerimi katılım bankacılığı aracılığı ile yaparım. Maddesinde Müftü kadrosundaki din görevlileri (3,00±1,00) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

Tablo 4.8. Din Görevlilerinin Yaş Değişkenine Bağlı Maddelerin Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	p
M1: Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.	18-20	3	4,00	1,00	3,394	,010
	21-30	112	2,50	,982		
	31-40	106	2,40	1,137		
	41-50	97	2,36	1,191		
	51-60	35	3,03	1,315		
	Total	353	2,50	1,135		

M1: Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır. Maddesinde 18-20 yaş grubu din görevlileri (4,00±1,00) ortalaması ile en yüksek katılım göstermiştir.

Tablo 4.9. Din Görevlilerinin Medeni Durum Değişkenine Bağlı Boyutların Analizi

	Medeni hal	N	Mean	Std. Deviation	t	p
Faktör 1 Katılım Bankacılığı Tercihleri	Evli	243	2,9122	,74046	1,049	,295
	Bekar	64	2,8047	,68529		
Faktör: 2 Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma	Evli	243	2,5123	,66793	2,686	,008
	Bekar	64	2,2656	,59593		
Faktör: 3 Faize İlişkin İşlemler	Evli	243	2,9822	,69112	0,712	,354
	Bekar	64	3,0729	,71138		

Din görevlilerin medeni durumuna göre Katılım Bankacılığı Tercihleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. (p>0,05)

Din görevlilerin medeni durumuna göre katılım bankacılığında işlem boyutunda evli din görevlileri bekar din görevlilerine göre daha olumlu görüş belirtmiştir. Evli din görevlileri Katılım bankacılığın faizsiz bankacılık olduğunu, İslami şartlara uygun olduğunu, İslami bir ekonomi modeli olduğunu düşüncesi bekar din görevlilerine göre daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. ($P<0,05$)

Din görevlilerin medeni durumuna göre Faize İlişkin İşlemler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. ($p>0,05$)

Tablo 4.10. Din Görevlilerinin Görev Yaptıkları İllere Göre Boyutların Analizi

		N	Ort	Std. sp	F	p	Farklılığın kaynağı
Faktör 1 Katılım Bankacılığı Tercihleri	Malatya	187	2,9269	,72298	2,23	0,109	
	Elazığ	104	2,7853	,74813			
	Tunceli	16	3,1354	,61228			
	Total	307	2,8898	,72952			
Faktör: 2 Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma	Malatya	187	2,5080	,64510	5,801	,003	Tunceli
	Elazığ	104	2,3173	,67372			
	Tunceli	16	2,8438	,53910			
	Total	307	2,4609	,66031			
Faktör: 3 Faize İlişkin İşlemler	Malatya	187	3,1052	,61754	5,644	,004	Malatya
	Elazığ	104	2,8269	,78412			
	Tunceli	16	2,9167	,74536			
	Total	307	3,0011	,69519			

Din görevlilerin görev yaptığı illere göre Katılım Bankacılığı Tercihleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Din görevlilerin görev yaptığı illere göre katılım bankacılığında işlem boyutunda Tunceli ilindeki din görevlilerinin Katılım Bankacılığı Tercihleri, Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma faktörlerinde Tunceli ilindeki din görevlilerinin ortalamaları daha yüksek iken, Faize İlişkin İşlemler faktöründe Malatya ilindeki din görevlilerinin ortalamaları diğer illere göre daha yüksektir ($P<0,05$).

Din görevlilerin görev yaptığı illere göre **Faize İlişkin İşlemler** boyutunda Malatya ilindeki din görevlileri diğer illere göre daha olumlu görüş belirtmiştir. Malatya ilindeki din görevlileri, Vade farkının ve isteğe bağlı emeklilik fonunun faiz olduğunu göre daha yüksek düzeyde katıldıklarını görülmüştür ($P<0,05$).

Tablo 4.11. Din Görevlilerinin Eğitim Seviyelerine Göre Boyutların Analizi

		N	Mean	Std. Deviation	F	p
Faktör 1 Katılım Bankacılığı Tercihleri	Ortaöğretim	1	3,1667	.	1,051	,381
	Lise	89	2,7734	,67898		
	Üniversite	186	2,9203	,75937		
	Lisansüstü	25	3,0667	,69389		
	Diğer	6	2,8889	,60246		
	Total	307	2,8898	,72952		
Faktör: 2 Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma	Ortaöğretim	1	1,1667	.	2,993	,019
	Lise	89	2,3577	,61574		
	Üniversite	186	2,4821	,67915		
	Lisansüstü	25	2,7600	,57751		
	Diğer	6	2,3056	,57171		
	Total	307	2,4609	,66031		
Faktör: 3 Faize İlişkin İşlemler	Ortaöğretim	1	3,3333	.	,581	,677
	Lise	89	3,0037	,65808		
	Üniversite	186	3,0197	,70874		
	Lisansüstü	25	2,8133	,77028		
	Doktora	6	3,1111	,54433		
	Total	307	3,0011	,69519		

Din görevlilerin eğitim seviyesine göre Katılım Bankacılığı Tercihleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. ($p>0,05$)

Din görevlilerin eğitim düzeylerine göre katılım bankacılığında işlem boyutunda Lisansüstü eğitim düzeyine sahip din görevlileri diğer eğitim seviyesine sahip din görevlilerine olumlu görüş belirtmiştir. Lisansüstü eğitim seviyesindeki din görevlileri Katılım bankacılığın faizsiz bankacılık olduğunu, İslami şartlara uygun olduğunu, İslami bir ekonomi modeli olduğunu düşüncesi diğer eğitim seviyesindeki din görevlilerine göre daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. ($P<0,05$)

Din görevlilerin eğitim seviyesine göre **Faize İlişkin İşlemler** boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4.12. Din Görevlilerinin Yaptıkları Görevlere Göre Boyutların Analizi

		N	Ort.	Std. sp	F	p
Faktör 1 Katılım Bankacılığı Tercihleri	İmam	232	2,8125	,66172	6,050	,000
	Müezzin	40	2,9292	,85974		
	Vaiz	29	3,3333	,83690		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	2,7778	,58531		
	Müftü	3	4,1667	,50000		
	Total	307	2,8898	,72952		
Faktör: 2 Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma	İmam	232	2,4016	,61917	3,824	,005
	Müezzin	40	2,5292	,68862		
	Vaiz	29	2,7356	,83395		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	2,4444	,34694		
	Müftü	3	3,5000	,33333		
	Total	307	2,4609	,66031		
Faktör: 3 Faize İlişkin İşlemler	İmam	232	2,9799	,70153	,718	,580
	Müezzin	40	2,9667	,73883		
	Vaiz	29	3,1954	,62053		
	Kuran Kursu Öğrt.	3	3,2222	,50918		
	Müftü	3	3,0000	,33333		
	Total	307	3,0011	,69519		

Din görevlilerin görevlerine göre **Katılım Bankacılığı Tercihleri** boyutunda müftü görevini yapan din görevlileri diğer görevlilere daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Müftü görevini yapan din görevlileri Katılım bankacılığı tercih etmelerine daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. (P<0,05)

Din görevlilerin görevlerine göre **Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma** boyutunda müftü görevini yapan din görevlileri diğer görevlilere daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Müftü görevini yapan din görevlileri Katılım bankacılığın faizsiz bankacılık olduğunu, İslami şartlara uygun olduğunu, İslami bir ekonomi modeli olduğunu düşüncesi diğer din görevlilerine göre daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. (P<0,05)

Din görevlilerin görevlerine göre **Faize İlişkin İşlemler** boyutunda din görevlileri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. (P>0,05)

Tablo 4.13. Din Görevlilerinin Yaş Değişkenine Göre Boyutların Analizi

	Yaş	N	Ort.	Std. sp	F	p
Faktör 1 Katılım Bankacılığı Tercihleri	18-20	3	2,6111	,67358	1,727	,144
	20-30	102	2,7925	,73174		
	30-40	98	2,8554	,70777		
	40-50	77	3,0628	,70713		
	50-60	27	2,9198	,82349		
	Total	307	2,8898	,72952		
Faktör: 2 Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma	18-20	3	2,6111	,67358	2,340	,055
	20-30	102	2,3480	,59198		
	30-40	98	2,4235	,69037		
	40-50	77	2,5649	,69887		
	50-60	27	2,7099	,61253		
	Total	307	2,4609	,66031		
Faktör: 3 Faize İlişkin İşlemler	18-20	3	3,3333	,88192	1,135	,340
	20-30	102	3,0588	,62124		
	30-40	98	2,9048	,76432		
	40-50	77	2,9827	,67081		
	50-60	27	3,1481	,74152		
	Total	307	3,0011	,69519		

Din görevlilerin yaş değişkenine göre **Faize İlişkin İşlemler, Katılım Bankacılığı Tercihleri ve Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma** boyutunda din görevlileri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. ($P>0,05$)

Tablo 4.14. Din Görevlilerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Boyutların Analizi

	Gelir	N	Ort	Std. sp	F	p
Faktör 1 Katılım Bankacılığı Tercihleri	2000TL ve altı	8	2,4792	,55232	3,135	,009
	2000-2500TL	16	2,7292	,71718		
	2500-3000TL	97	2,8368	,72248		
	3000-3500TL	155	2,9161	,69873		
	3500-4000TL	23	2,8913	,85370		
	4000TL ve üstü	8	3,7500	,71824		
	Total	307	2,8898	,72952		
Faktör: 2 Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma	2000TL ve altı	8	1,8958	,86803	4,343	,001
	2000-2500TL	16	2,2708	,62324		
	2500-3000TL	97	2,3814	,62683		
	3000-3500TL	155	2,4978	,62620		
	3500-4000TL	23	2,6159	,78566		
	4000TL ve üstü	8	3,2083	,48591		
	Total	307	2,4609	,66031		
Faktör: 3 Faize İlişkin İşlemler	2000TL ve altı	8	2,4167	,98802	2,608	,025
	2000-2500TL	16	2,5833	,75523		
	2500-3000TL	97	3,0275	,66609		
	3000-3500TL	155	3,0366	,67267		
	3500-4000TL	23	3,1014	,60665		
	4000TL ve üstü	8	3,1250	,92475		
	Total	307	3,0011	,69519		

Din görevlilerin gelir düzeylerine göre **Katılım Bankacılığı Tercihleri** boyutunda 4000TL ve üzeri gelir düzeyine sahip din görevlileri diğer gelir düzeyine sahip din görevlerin göre daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. 4000TL ve görevini yapan din görevlileri Katılım bankalarını tercihlerinin daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. (P<0,05).

Din görevlilerin gelir düzeylerine göre **Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma** boyutunda 4000TL ve üzeri gelir düzeyine sahip din görevlileri diğer gelir düzeyine sahip din görevlerin göre daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. 4000TL ve görevini yapan din görevlileri Katılım bankalarını işlem yapma tercihlerinin daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. (P<0,05).

Din görevlilerin gelir düzeylerine göre **Faize İlişkin İşlemler** boyutunda 4000TL ve üzeri gelir düzeyine sahip din görevlileri diğer gelir düzeyine sahip din görevlerin göre daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. 4000TL ve görevini yapan din görevlileri Katılım bankalarını işlem yapma tercihlerinin daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. (P<0,05) .

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Katılım bankacılığı özellikle dini hassasiyeti yüksek olan insanların tasarruflarını bankacılık sektöründe değerlendirmesi amacıyla kurulmuştur. Katılım bankalarının kuruluş amaçları arasında diğer ticari işletmeler gibi kazanç elde etme düşüncesi yatarken, bu tür bankalar özellikle faiz kazancı elde etmek istemeyen mudilerin ellerinde bulunan fonları bankacılık sistemine dâhil ederek ekonomiye yarar sağlamaktadırlar. Geleneksel bankalar daha önceden belirlenmiş olan faiz oranları üzerinden mudilerinden para toplamakta, kendilerinden kredi isteyenlere de yine önceden belirlenmiş olan faiz oranlarında fon kullandırmaktadır. Katılım bankalarının çalışma sisteminde ise önceden belirlenmiş faiz oranları bulunmamaktadır. Katılım Bankaları elde edecekleri kazançtan mudilerine kar payı dağıtmaları usulü ile çalışmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında katılım bankalarının mudileri bir nevi bu bankaların ortağı durumundadırlar. Katılım bankaları, fon talebinde bulunanların almak istedikleri kredileri İslami esaslara uygun olmayan alanlarda kullanmamaları için kullanılacak fonların yerini tespit etmeyi amaçladıkları için fon kayıplarının önüne geçerek ekonomiye katkıda bulunmaktadırlar. Katılım bankaları ayrıca elinde kaynak bulunan ve faiz geliri elde etmek istemediği için kaynaklarını geleneksel bankalara yatırmadığından dolayı bir kayıp yaşayan mudilerin ellerinde bulunan kaynaklardan kar payı kazanmalarını sağladıkları için sosyal adaleti sağlayıcı rolleri bulunmaktadır.

Din görevlilerinin toplumsal yapıdaki etkinliği ve dini konulardaki sorumlulukları iyi şekilde yerine getirdikleri için katılım bankacılığıyla ilgili bu çalışmanın din görevlilerine yönelik dikkate alınması çalışmamızı gerekli kılmıştır. Bu açıardan bakıldığında katılım bankalarının tercih edilmesinin farklı etkenlere bağlı olduğu görülmektedir. Din görevlilerinin İslami finansal araçlara ve katılım bankacılığına bakış açılarının farklı olduğu görülmüştür. Din görevlilerinin katılım bankacılığını tercih etme sebeplerine bakıldığında;

“Çok fazla ihtiyaç duyulması halinde katılım bankalarını tercih etmelerini uygun bulurum.” “Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.” “Katılım bankalarının uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşünürüm.” Maddelerine din görevlilerinin en yüksek düzeyde

katıldıkları, “*Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır ve Zarar etme İhtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.*” maddelerinde ise En düşük düzeyde katıldıkları görülmüştür.

“*Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.*” Maddesinde Elazığ ili ortalaması ile en düşük katılım göstermiştir.

“*Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm. Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm. Katılım bankacılığını finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim. Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerinde etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum*” Maddelerine en yüksek ortalaması katıldıkları görülmüştür. *Zarar etme İhtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim*” ve “*Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.*” Görüşüne ise en düşük düzeyde katıldıkları görülmüştür.

“*Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm. Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.*” Maddelerine bekar din görevlileri daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür.

Boyutların analizinde;

Din görevlilerin medeni durumuna göre Katılım Bankacılığı Tercihleri ve Faize İlişkin İşlemler boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Fakat *işlem yapma* boyutunda evli din görevlileri bekar din görevlilerine oranla daha yüksek düzeyde katıldıkları ve daha olumlu görüş belirttikleri görülmüştür.

Din görevlilerinin görev yaptığı illere göre Katılım Bankacılığı Tercihleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Fakat *İşlem boyutunda* Tunceli ilindeki din görevliler ve *Faize İlişkin İşlemler* boyutunda ise Malatya ilindeki din görevlileri diğer illere göre daha yüksek düzeyde katılım sağladıkları ve olumlu görüş belirttikleri görülmüştür.

Din görevlilerin eğitim seviyesine göre Katılım Bankacılığı Tercihleri ve *Faize İlişkin İşlemleri* arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Fakat *işlem yapma*

boyutunda Lisansüstü eğitim düzeyine sahip din görevlileri diğer eğitim seviyesine sahip din görevlilerine göre daha yüksek düzeyde bir katılım sağladıkları görülmüştür.

Din görevlilerin yaptıkları görevlerine göre *Katılım Bankacılığı Tercihleri* boyutunda ve *Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma* boyutunda müftü görevini yapan din görevlileri diğer görevlilere daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Fakat *Faize İlişkin İşlemler* boyutunda din görevlileri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Din görevlilerin yaş değişkenine göre *Faize İlişkin İşlemler*, *Katılım Bankacılığı Tercihleri* ve *Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma* boyutunda din görevlileri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Din görevlilerin gelir düzeylerine göre *Katılım Bankacılığı Tercihleri* boyutunda, *Katılım Bankacılığıyla İşlem Yapma* boyutunda ve *Faize İlişkin İşlemler* boyutunda 4000TL ve üzeri gelir düzeyine sahip din görevlileri diğer gelir düzeyine sahip din görevlilerin göre daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Sonuç olarak Katılımcıların katılım bankalarına yönelik düşüncelerinde katılım bankacılığına karşı olumlu görüş belirtmişlerdir. Geleneksel bankacıktan katılım bankacılığını tercih ettikleri görülmüştür.

Din görevlilerin Katılım bankacılığı hakkında bilgi düzeyinin yetersiz olduğu görülmüştür. Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığının iyi bir alternatifi olduğu, Katılım bankalarının uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşük düzeyde katıldıkları, zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim sorusuna ise büyük çoğunluğunun katılmadığı görülmüştür. Eğitim, gelir düzeyi ve yaş artıça katılım bankacılığının tercih etme ve işlem yapma kullanımının arttığı görüldü. Din görevlileri bankacılık hizmetleri katılım bankalarını tercih ettikleri faizsiz bir sistem olduklarına inandıkları ve yatırımlarını bu bankalarda değerlendirdikleri görülmüştür.

Geleneksel bankacılıkla katılım bankacılığın işleyiş açısından belirgin bir farklılığın tüketiciler tarafından bilinmemesi, katılım bankacılığı anlaşılması önündeki en büyük engel olduğu düşünülmektedir. Katılım bankacılığın sistemin işleyişini geleneksel bankacıktan hangi noktalarda ayrıldıklarını halka anlatması gerekliliği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Kürşat Haldun, “Eski Ahit Metinlerinde J. Calvin’in Faiz Yorumu”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 237-252.
- AKGÜÇ, Öztin, *100 Soruda Bankacılık*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989.
- AKIN, Cihangir, *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1986.
- ARSLAN, Emre Can, Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, <http://www.ticaret.edu.tr/uploads/dosyalar/921/62%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20Bankac%C4%B1l%C4%B1%20Ve%20T%C3%BCrkiye%20Ekonomisine%20Katk%C4%B1lar%C4%B1.pdf>. (16.04.2018)
- BİLİR, Aybegüm, ÖZGEN, Hüseyin, “Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Hatay İlinde Bir Araştırma”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 2010, 39-62
- BİRDAL, Murat, Dinlerde Faizin Yeri ve Bankacılıkta İslami Alternatif Arayışları, *Özgürlükler Dünyası E-Dergisi*, <https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/234-sayi-178/503-dinlerde-faizin-yeri-ve-bankacilikta-islami-alternatif-arayislari> s. 1 (14.04.2018)
- ÇELİK, İsmail, Katılım Bankaları ve Denetim Sorunsalı, *ANKA e-Dergi*, 1(1), 2006, 29-43.
- DEMİR, Özcan, ATLI, Yavuz, Katılım Bankalarında İnternet Bankacılığı: Elazığ İli Örneği, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24(2), 2014, 191-203.
- GÖNEN İbrahim, *Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Araştırma*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Finansal Piyasalar Yatırım Bilim Dalı, İstanbul 2007.
- GUDİL, Orhan, *Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Katılım Bankalarının Getirisi İle Alternatif Yatırım Araçları Getirilerinin Analizi (2004-2006)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Sakarya, 2007.

- GÜL, Ali Rıza, Faizsiz Bankacılığın Dini Temeli Açısından Mudarabe ile Selef Yöntemlerinin Mukayesesi, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 2004, 43-83.
- KARAOSMAN, Emel, *Katılım Bankalarında Verilen Hizmetçi Eğitimin İş Tatmini Üzerine Etkileri Katılım Bankalarında Çalışan Personel Üzerinde Bir Uygulama*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Uluslararası Finans ve Katılım Bankacılığı Bilim Dalı, İstanbul 2014.
- KARAPINAR, Aydın, *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2003
- KATILIM DÜNYASI, Katılım bankalarının 2018 net karları, Erişim Tarihi: 11.07.2019, <https://katilimdunyasi.com/2019/04/03/katilim-bankalarinin-2018-net-karları/>
- KURTULUŞ Yusuf, *Sosyolojik Açından Faiz ve Din İlişkisi (İktisat ve İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Örneği)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul 1999.
- Özel Finans Kurumlarının Kurulmasına İlişkin 16.12.1998 gün ve 83/7506 Sayılı Kararname.
- ÖZSOY, İsmail, Birol GÖRMEZ, Seden MEKİK. "Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilme sebepleri: Ampirik bir tetkik." *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 20.1 2014: 187-206.
- ÖZSOY, İsmail, "Faiz", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, C. 12, Ankara, 1995, 110-126.
- ÖZULUCAN, Abitter, DERAN, Ali, "Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2009, 6(11), 85-108.
- ŞEKEROĞLU, Sinan, ÖZER, Kadir "Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı", *Bankacılık Ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD)* 2017, 4(2), 15-25.

TEKİR, Sabri, *Faizsiz Sistemde Kredileşme ve Kredi Müesseseleri, Tartışmalı İlimi Toplantılar Dizisi:6., Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli Faizsiz Kredileşme Sistemi*, İslami ilimler Araştırma Vakfı Yay:12, İstanbul, 1986.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Erişim Tarihi: 15.07.2019,
<http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri>.

UÇAR, Mehmet. *Türkiye’de-Dünya’da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, Fey Vakfı, İstanbul, 1992.

USLU, Sami, *İslam’da Faiz Yaşığı ve Çağdaş Finans*, Zafer Yayınları, İstanbul, 2005.

USLUCAN, Emre, *Katılım Bankalarında Bireysel Pazarlama Faaliyetleri Ve Tüketicilerin Katılım Bankaları Tercihinde Etkili Olan Faktörler*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı, Ankara 2013.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

- İl (.....)
Medeni hal ( ) Evli ( ) Bekar
Mezuniyet ( ) İlköğretim ( ) Lise
( ) Üniversite ( ) Lisansüstü ( ) Diğer
Meslek ( ) İmam ( ) Müezzin
( ) Vaiz ( ) Kuran Kursu Öğrt. ( ) Müftü
Yaş ( ) 18-20 ( ) 21-30 ( ) 31-40
( ) 41-50 ( ) 51-60
( ) 2000TL ve altı ( ) 2000-2500TL
Gelir ( ) 2500-3000TL ( ) 3000-3500TL
( ) 3500-4000TL ( ) 4000TL ve üstü

	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
M1	Katılım bankacılığı faizsiz bankacılıktır.					
M2	Vatandaşlara geleneksel bankaların aksine işlemlerini katılım bankacılığı aracılığı ile yapmasını öneririm.					
M3	Katılım bankacılığı İslam ekonomisi modeli olabilir.					
M4	Katılım bankalarına emanet para ile yatırım yapmak uygundur.					
M5	Çok fazla ihtiyaç duyulması halinde katılım bankalarını tercih etmelerini uygun bulurum.					
M6	Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifidir.					
M7	Vatandaşlar katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsa katılım bankacılığına yatırım yapmasını öneririm.					
M8	Katılım bankacılığının İslami şartlara uygun olduğunu düşünüyorum.					
M9	Katılım bankaları tarafından gerçekleştirilen isteğe bağlı bireysel emeklilik fonlarında faizin söz konusu olduğunu düşünüyorum.					
M10	Katılım bankalarının uygulamış olduğu vade farkının faiz olduğunu düşünürüm.					
M11	Katılım bankacılığını finansal amaçlarım doğrultusunda düşünebilirim.					
M12	İslami kurallara uygun olduğu için işlemlerimi katılım bankacılığı aracılığı ile yaparım.					
M13	Katılım bankacılıklarının kalkınma üzerinde etkisinin olumlu olacağını düşünüyorum.					
M14	Zarar etme ihtimalini bilsem de katılım bankalarını tercih ederim.					
M15	Katılım bankacılığının bize uygun yatırım ürünlerini sunduğunu düşünürüm.					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	MUSTAFA ARPACIK
Doğum Yeri	ADAKLI / BİNGÖL
Doğum Tarihi	11.07.1991

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fakülte	İİBF
Bölüm	İKTİSAT

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	TİCARET BAKANLIĞI
Görevi/Pozisyonu	GÜMRÜK MUHAFAZA
Tecrübe Süresi	10 AY

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	<p>Yavuz Türkan, Mustafa Arpacık, (2017). Din Görevlilerinin Katılım Bankacılığına Bakış Açısı: Bingöl İlinde Bir Uygulama, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7 7(14), 233-244.</p> <p>Halil Tatlı, Mahmut Erdem, Mustafa Arpacık, (2017). Tüketicilerin Gıda Tüketiminde Helal Gıda Farkındalığı ve Tutumu: Hanehalkı Reisleri Üzerine Bir Uygulama, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 9(2), 37-53</p>

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	mustafaa.arpacik@outlook.com